

DİYARBAKIR YEREL GÜVERCİN IRKLARI

Diyarbakir Güvercinlerinin Tescillenmesi ve Tanıtım Projesi, 2015 Yılı Doğrudan Faaliyet Desteği Programı kapsamında Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından sağlanan mali destek ile yürütülmektedir.

Sözleşme No: TRC2/15/DFD/0008

DIYARBAKIR IRK GÜVERCİNLERİ İLE POSTA GÜVERCİNLERİ KORUMA VE YAŞATMA DERNEĞİ

Hüseyin TUĞCU

Diyarbakir Irk Güvercinleri ile Posta Güvercinleri
Koruma ve Yaşatma Derneği Başkanı

Yrd. Doç. Romedi ÇELİK

Dicle Üniversitesi Veteriner Fakültesi Zootečni
Anabilim Dalı Başkanı

Hüseyin AKSOY
Diyarbakır Valisi

ÖNSÖZ

Yerli güvercin türlerinin tescili, Diyarbakır güvercin tür ve gen kaynaklarının korunması ve ilimiz güvercin türlerinin gelecek nesillere doğru bir biçimde aktarmak ve tanıtmak için oldukça önemli bir adım olacaktır.

Yüzyıllardır ilimizde yetiştirilen Diyarbakır güvercin türleri bir çok çevresel etkilere maruz kalsalar da özverili güvercin yetiştiricileri sayesinde günümüze kadar kendilerini koruyabilmişlerdir.

Karacadağ Kalkınma Ajansı Doğrudan Faaliyet Mali Destek Programı kapsamında desteklenen proje ile ilimizin kültürel mirasının tanıtılması ve bu kültürel mirasların korunması ve yaşatılması konusunda farkındalık oluşturulması açısından önemli bir çalışmadır.

Diyarbakır Irk Güvercinleri ile Posta Güvercinleri Koruma ve Yaşatma Derneği öncülüğünde ilimizde yerli kuş türlerinin tescili konusunda bir ilk olacak bu çalışma diğer araştırmacılara önemli rol model olacaktır.

Bu çalışmayla, Diyarbakır ilinin mevcut güvercin türlerinin morfolojik özelliklerinin çıkartılması ile, Diyarbakır Güvercin türlerinin fiziksel özellikleri incelenerek hem günümüzde hem de ileriki dönemlerde güvercin yetiştiricilerine kaynak oluşturacak, Diyarbakır güvercin türleri

standartları korunmuş olacaktır. Aynı zamanda Diyarbakır Güvercinleri ile ilgili her türlü bilgi ve gelişmenin web üzerinden sunulmasına imkan sağlayacak yenilikçi ve bilgilendirmeye dayalı bir ortam oluşturmuştur. Bu çalışmanın güvercin yetiştiriciliğine ve Diyarbakır güvercin türlerinin korunmasına önemli katkılar sunacağını umuyorum.

Diyarbakır'ın önemli güzelliklerinden olan güvercinlerin Diyarbakır'ın doğal ve tarihi dokusuyla da çok önemli bir uyumu bulunmaktadır. Diyarbakır Surlarının ve Sur içindeki tarihi mekanların üzerinde gökyüzünde kanat çırpın güvercinler muhteşem bir görsel şölen sergiler. Diyarbakır Güvercini tıpkı bu şehir gibi vakur bir duruşu, narinliği, asaleti ve büyük bir mirasa tanık etmesiyle tanınır. Bu şehrin insanlarıyla büyük bir gönül bağı oluşturmuş en önemli tür olarak da güvercin ön planda her daim yer almaktadır.

Diyarbakır Irk Güvercinleri ile Posta Güvercinleri Koruma ve Yaşatma Derneği, Karacadağ Kalkınma Ajansı, Dicle Üniversitesi Veteriner Fakültesi ve Kayapınar Gıda, Tarım ve Hayvancılık İlçe Müdürlüğü'nün işbirliği içerisinde yapılan bu çalışmanın ilimize faydalı olmasını temenni ediyor bu projenin yazımında ve uygulanmasında emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Hüseyin TUĞCU

Diyarbakır Irk Güvercinleri ile
Posta Güvercinleri Koruma ve
Yaşatma Derneği Başkanı

ŞUNUS

Güvercin, insanlara kardeşçe yaşama duygusunu pekiştirdiği, barış ve gönül sevincini aşıladığı ve cennette mutluluğu ve sevgiyi taşıyan kutsal bir simge olarak bilinir. Tevrat'a göre güvercin barışın bir sembolüdür. Hz. Nuh, tufan sırasında suların çekilip çekilmediğini öğrenmek için gemiden bir güvercin uçurur. Güvercin bir süre dolaşır, ağzında bir zeytin dalı ile gemiye gelir. Suların çekilmeye başladığı anlaşılır. Hz. Nuh'un Gemisi Cudi Dağı'nda karaya ulaşır. Böylece tanrı insanlar ile barışmış, bu haberi getiren güvercin barış sembolü sayılmış. Tasavvufta güvercin gönül ve sır ulaştırıcıdır. Makamdan makama sır, gönülden gönüle haber taşıyıcıdır.

1612'de şehrimize gelen Polonyalı Si-meon seyahatnamesinde " yemek hususunda da cömert olan bu insanlar, Lehistan hariç, İstanbul ve Halep'te dahi görmediğim bir surette mükellef sofralar kurarlar ve çok lezzetli yemekler ikram ederler. Çeşitli kebaplar, börekler ve diğer pahalı yemeklerle ikram edilen koyu ve tatlı Ergani şarabından bir bardaktan fazla içemezsiniz. "Tokat'ın mıklası ve Harput'un çakıl ekmeği gibi Amid'in de güvercin kebabı meşhurdur." der.

İlimiz Diyarbakır geçmiş tarih öncesi dönemlere kadar uzanan çok eski bir yerleşim yeridir. Bu topraklar üzerinde birçok uygarlık gelip geçmiştir. Bölgedeki güvercin kültürü de en az bu uygarlıklar kadar eskidir. 1515 yılında Osmanlı Dev-

leti topraklarına katılan Diyarbakır'ın bir güvercin başkenti olduğunu söylemek sanırım yanlış olmaz. Diyarbakır'da çok çeşitli güvercin ırkları yetiştirilmektedir. Osmanlılar 'da başlangıçtan beri savaşlarda haberleşme amaçlı posta güvercini kullanıldığı bir gerçektir.

Diyarbakır güvercinleri bir form güvercinidir. Uçuş için yetiştirilmezler. Uçurulduklarında daireler çizerek toplu halde kısa süre ile uçup konarlar. Bu güvercinlerde asıl aranan nitelikler, kuşun renk ve fiziksel özelliklerinin istenilen şekilde olmasıdır.

Günümüzde güvercin besleme bir hobi olarak görüldüğü gibi ticari ve ekonomik yönü de bulunuyor. Güvercin meraklılarının Diyarbakır'da piyasa ve ilişki ağı bambaşka bir sosyal alan yaratmakta; bu sosyal alan gittikçe güzelleşmektedir. Çoğu, ilimiz Bağlar ilçe merkezinde güvercin ve güvercin malzemeleri satan dükkanların varlığı, ayrıca güvercin sevenler kıraathanelerde kendi içinde oluşturduğu ilişki ağı sosyal ve ekonomik yönden bu alana verilebilecek güzel örneklerdir. Bu yerlerde güvercinlerin ihale (açık artırma) yöntemiyle ticareti yapılmaktadır.

Bir tür açık artırma olan ihaleler oldukça çekişmeli geçmektedir. Ayrıca uzun zamandan bu yana her pazar günü Kurşunlu Cami'nin yanında kurulan pazarda güvercin ticareti yapılmaktadır.

Süleyman YILDIRIM
Sapanca Kaymakamı

2013-2015 yılları arasında Diyarbakır ili Kaya-pınar İlçesi'nde Kaymakamlık görevimi yaptığım esnada bir güvercinsever olarak Diyarbakır'da tanıştığım Hasan Hüseyin TUĞCU sayesinde ilimiz endemik güvercin ırklarını tanıma ve birçok usta güvercin yetiştiricisini tanıma ve birçok usta güvercin yetiştiricisiyle tanışma fırsatını buldum.

Güvercin severlerin duygusal romantik özelliklerine bir de bence yeryüzünde benzeri olmayan Diyarbakır misafirperverliği de eklenince oldukça keyifli, zevkli ve kendi adıma birçok duygusal ve insani kazanımla memuriyet görevi dostlarımdan ayrılmak zorunda kaldım.

Diyarbakır güvercin yetiştiriciliğinin çok derin tarihi ve kültürel geçmişi olan, halen bu kültürün çok yoğun olarak yaşandığı yurt içi ve yurt dışından bu alanda belki de ülkemizde en fazla ziyaretçi ağırlayan şehirdir.

Günümüzde genel olarak kırılmaya başlayan güvercin yetiştiriciliğinin olumsuz imajı şehirlerin kent kültüründeki yeri ve kıymeti açısından pek dikkate alınmamıştır. Algıları kırmak değerlerimizi önem sırasına koymadan tamamını yaşatmaya çalışmalıyız. Kültür Bakanlığımız ve valiliklerimiz marka kent projesiyle şehirlerin biriktirdikleri bütün değerleri yeni baştan ele alıyor ve çok önemli ilerlemeler kaydediyorlar. Buradan hareketle Hasan Hüseyin TUĞCU arkadaşlarıyla bir dernek kurdu. Valimiz Sayın Hüseyin AKSOY Beyefendi beğendi. Karacadağ Kalkınma Ajansı eliyle Kayapınar Kaymakamlığı proje biriminden

Serdar BAYTEKİN'in Diyarbakır Irk Güvercinleri ile Posta Güvercinleri Koruma ve Yaşatma Derneği için yazdığı Diyarbakır Güvercinlerinin Tescillenmesi ve Tanıtım Projesi'ne gerekli maddi desteği sağladı. Bu yazının kaleme alındığı ana kadar proje tescil işlemi yapılmak üzere Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına sunulmuş, kanatlı tescil işlemesi için oluşturulmuş en kapsamlı dosya olduğunu ifade etmeleri emeği geçenleri son derece mutlu etmiştir.

Zaten başarılı olacağı konusunda hiç şüphe etmediğim, projede olağanüstü fedakarlıklarda bulunan Hasan Hüseyin TUĞCU Bey'e çok özel teşekkürlerimi bütün güvercin severler adına ifade etmem gerekir. Dilerim bu proje Diyarbakır'ın markalaşmasına önemli bir katkıda bulunur ve diğer şehirlerimizi de harekete geçirir.

Birkaç cümleyle arz ettiğim proje fikrini destekleyen ve her aşamada ellerini üzerimizde hissettiğimiz Valimiz Hüseyin AKSOY Beyefendi'ye hassasiyetleri adına sonsuz şükranlarımı arz ediyorum.

Projenin yürütülmesi aşamasında emeğini esirgemedi veren kıymetli hocamız Dicle Üniversitesi Veteriner Fakültesi'nden Yrd. Doç. Romedi ÇELİK Bey'e, Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekreter V. Dr. Hasan MARAL Bey'e ve Uzman Eser Çağlar YILMAZ Bey'e, projenin yürütülmesi, yazılması ve raporlanması aşamasında çabalarını artırarak sürdüren, Ziraat Yüksek Mühendisi Serdar BAYTEKİN Bey'e teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

AMAÇ	8
GİRİŞ	9
GEREÇ VE YÖNTEMLER.....	11
BULGULAR.....	15
GÖĞSÜAK	22
Atlas	24
Zeytuni.....	26
Narinci.....	28
Ciğeri	30
Gogala.....	32
Küreng	34
KETME	36
Ketmeatlas.....	38
Bozak	40
Ketmeciciğeri.....	42
DİMDİKUFAK.....	44
Siyah Parçalı	46
Mısırı	48
Kuyruğukara	50
Kuyruğugök.....	52
Beyaz	54
İÇAĞLI	56
Zengo	58
Yusufi	60
Kara	62
Miski	64
RÖPORTAJLAR.....	66

GÜNEYDOĞU'DA 221 KUŞ TÜRÜ VAR

Diyarbakır Dicle Üniversitesi tarafından Güneydoğu Bölgesi'ndeki kuş türlerin tespiti amacıyla, ilk kez yapılan ve 10 yıl süren araştırmada, bölgede 221 çeşit kuşun yaşadığı belirlendi. Bilim çevrelerince kuş cenneti sayılan bölgede, çevre temizliğinin sembolü yalıçapkınları ve papağan gibi türler de yaşıyor.

Güneydoğu'daki kuş türleri ile ilgili bilimsel verilerin bulunmaması üzerine harekete geçen Dicle Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü öğretim görevlisi Doçent Doktor Ahmet Kılıç ve ekibi, bölgede bir araştırma başlattı. 10 yıl süren araştırmada, bölgede kuş türleri tespit edildi.

Neticede, Türkiye'de tespit edilen 453 kuş türünün 221'i bölgede yaşıyor. Doçent Işık, daha önce yabancı araştırmacıların günü birlik yaptıkları seyahatlerle bölgedeki kuş popülasyonunun belirlenmeye çalışıldığını belirterek, bölgedeki kuşlarla ilgili verilerin bilimsel kitaplarda yer almadığını söyledi.

Dicle Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü öğretim görevlisi Doçent Doktor Ahmet Kılıç, "1993 yılından beri ben ve ekibim, farklı yaşam alanlarıyla ilgili ça-

lışmalarımız oldu. Bu çalışmalarda 221 kuş türü tespit ettik. Bölge, bir çok farkla yaşam alanlarını bünyesinde barındırıyor. Yapılacak araştırmalarla bu sayılar artacak" dedi.

Işık ve ekibinin, "kuş cenneti" diye adlandırdığı bölgede, oldukça ilginç çeşitler de bulunuyor.

Tespit edilen kuş türlerinin, bölgenin hala kirletilmediğinin göstergesi olduğunu ifade eden Kılıç, "Çalışmalarımız sırasında tespit ettiğimiz farklı yırtıcılar var; şahinler, kızıl şahinler, yalıçapkınları, çeşitli ötücü kuşlarımız. Balıkçılar açısından oldukça zengin bir bölgeyiz. Kuş türleri açısından bir cennet olarak ifade edilebilir" diye konuştu. Araştırmadan çıkan sonuçlar, Avrupa'daki birçok dergide yayımlanarak bilim dünyasında yer aldı.

Diyarbakır'da ismini güvercinlerden alan köyler de vardır.

Dicle Vadisi kesimindeki kuşlar, yakın yıllarda araştırılmış, yalnızca bu gözlemler sonucunda yörede en az 175 kuş türü gözlenmiştir. Türkiye'de toplam olarak 460'a yakın kuş türünün bilindiği göz önünde bulundurulursa alanın barındırdığı kuş çeşitliliğinin önemi daha iyi anlaşılabilir.

Dicle Vadisi'nin yarışma alanı içinde kalan kesiminin en büyük önemi, göçmen kuşların ilkbahar ve sonbaharda konaklayarak dinlenmek ve beslenmek için halen kullanabildikleri sınırlı alanlardan bir bölümünü oluşturmasıdır. Bölgedeki çok yoğun tarımsal etkinlikler, Dicle nehri boyunca doğal alanların ortadan kalkması sonucunu doğurmuştur. Özellikle küçük yapılı ötücü göçmen kuşlar uzun göç yolculukları boyunca zaman zaman dinlenmek ve beslenmek için, doğal yapısı aşırı derecede bozulmamış, sürülmeyen alanlara ge-

reksinim duymaktadırlar.

İlkbahar ve sonbahar göç dönemlerinde Dicle Vadisi üzerinden binlerce yırtıcı kuş geçmektedir. Bu kuşlardan bazılarının vadideki ağaçlara, yamaçlara veya yere konarak dinlendikleri ya da göçe devam etmek için uygun hava koşullarının oluşmasını bekledikleri gözlenmektedir. Uygun konaklama olanağı sunması dolayısıyla Hevsel Bahçeleri'ndeki sık ağaçlıklar bu kuşlar için özellikle önemlidir. Hevsel Bahçeleri yerli kuş türlerinin de yoğun olarak kullandıkları güvenli bir geceleme alanıdır.

Nehrin aynı zamanda, yüksekten uçan süzülücü göçmen kuşlara göç yolunu gösteren bir "yeryüzü işareti" olarak işlev görmesi kuvvetle muhtemeldir. Bu kuşlar, uygun yüksekliklere erişebilmek için (termik adı verilen) ısınarak yükselmekte olan hava akımlarını kullanırlar. Nitekim, geniş yüzeyli su kütleleri üzerinde bu akımlar oluşmadığından, süzülen kuşların deniz ve gölleri doğrudan geçmeyip karalar üzerinden daha uzun yolları tercih ettikleri bilinmektedir. Süzülen kuşlar özellikle vadiler üzerinde meydana gelen uygun hava hare-

ketlerinden yararlanmaktadırlar.

Kuşlar, diğer canlı gruplarına göre, gözlenmelerinin, tanınmalarının ve zaman içerisinde uğradıkları değişikliklerin izlenmesinin kolay olması nedeniyle, herhangi bir alanın sahip olduğu ekolojik değer, varsa o alandaki değişim ve bozulmaların göstergesi olarak kabul edilmektedir. Dicle vadisinin Diyarbakır kesimi, uğramış olduğu büyük tahribata karşın, sahip olduğu önemli sayı ve çeşitlilikteki kuş varlığıyla Güneydoğu'daki nehir sistemlerinin değerli parçalarından birini oluşturmaktadır.

Genel olarak genetik çeşitliliğe ilişkin çalışmaların ilk basamağı mevcut durumun tespiti; tür, ırk ve popülasyon düzeyinin belirlenmesidir. Bu nedenle türe ilişkin morfolojik ve diğer biyolojik niteliklerin ölçümü ve tanımlanması gerekmektedir. Irk kavramı aynı tür içerisinde yer alan ve göreceli olarak küçük morfolojik ve genetik farklılıklar taşıyan her bir topluluğu ifade eder. Dünya üzerinde çok çeşitli türler ve ırkların var olmasına karşın zaman içinde çok sayıda ırk ve tür yok olmuştur. Güvercin türü ve ırkları bakımından ülkemizde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların sonucunda Bursa Oynarı, Alabadem, Muğla, Edremit Kelebek ve Trakya Makaracısı ırk olarak tescillenmiştir.

Diyarbakır'da tıpkı Anadolu'da olduğu gibi çok uzun zamandan beri güvercin yetiştiriciliği yapılmaktadır. Fakat güvercin yetiştiriciliği, günümüzdeki ekolojik olumsuzluklar ve kentsel değişimlerden dolayı eski önemini yitirmiş ve otantik güvercin tipleri ve varyeteleri hızlı bir şekilde azalarak kaybolmaya yüz tutmuştur.

Geçmişten günümüze yetiştiricilerin kendi yapmış oldukları seleksiyon ve yetiştirme yöntemleri ile varlığını sürdüren Diyarbakır güvercinlerinin neslini sürdürebilmesi için tüm çaba ve çalışmalar desteklenmelidir.

Diyarbakır ve yöresinde yetiştirilen güvercinlerin ırk tanımlanması yapılmamış olması; buna bağlı olarak tip ve varyetelerinin kayıt altına alınmamış olması ve yetiştirici tarafından bilinçsizce melezleme yapılması Diyarbakır güvercininin genetik kaynaklarında kayıplara yol açmıştır.

Diyarbakır kültürünün ve geleneğinin bir parçası olan Diyarbakır güvercinlerinin tanıtılması ve korunması amacıyla Diyarbakır yöresinde yetiştirilen güvercinlerin ırk tespiti ile birlikte kantitatif ve kalitatif özelliklerinin belirlenmesi amacıyla Diyarbakır Irk Güvercinleri ile Posta Güvercinleri Koruma ve Yaşatma Derneğimizin Karacadağ Kalkınma Ajansının 2015 Yılı Doğrudan Faaliyet Mali Destek Programı dahilinde desteklediği 'Diyarbakır Güvercinlerinin Tescillenmesi ve Tanıtım Projesi' kapsamında faaliyetlerimizi yürütmekteyiz. Hazırlanmış olan bu rapor söz konusu projenin faaliyetleri arasındadır.

İnsanoğlu, evcil hayvanların döllerindeki kalıtsal ırayı sezemeyecek kadar yabani ve barbar oldukları dönemde bile, belirli bir amaç için kendilerine özellikle yararlı olan herhangi bir hayvanı sık sık karşılaştıkları kıtlık ve açlık dönemlerinde özenle esirgerlerdi ve böyle seçkin hayvanlar, genellikle, değersiz olanlardan daha çok döl bırakırdı; sonuç olarak, bu halde bile, bir çeşit "bi-linçsiz seçme" izlenmiş olurdu. Ateş Ülkesi yerlilerinin kıtlık zamanlarında köpeklerini esirgeyip kocamış kadınları kesip ve yemeleri, bize hayvanlara verdikleri değeri göstermektedir (Darwin 1976).

İnsanoğlu tarafından yetiştirilen güvercinler 300'den fazla kuş türünü içeren Columbidae familyasının üyeleridir. Evcil güvercin (*Columbia domestica*) yaban güvercininden (*Columbia livia*) köken almıştır. Kutup bölgeleri ile ılıman iklim kuşağının en soğuk yerleri dışında dünyanın hemen her bölgesinde birkaç güvercin türü bulunur. Familyanın en küçük üyesi 15 cm uzunluğundaki Elmas kumru (*Geopelia cuculiza*), en irisi de Yeni Gine'de yaşayan ve

uzunluğu 80 cm'yi bulan Taçlı güvercindir (*Gouracrista*)(Petek 2004). Yetişkin Kaya güvercin ırkları 29 ila 37 cm vücut uzunluğu, 62 ila 72 cm kanat açıklığı; Standart ölçümler arasında kanat genellikle 22.3 cm, kuyruk 9,5 ila 11 cm, gaga yaklaşık 1,8 cm ve incik uzunluğu 2.6 ila 3.5 cm arasında değişir(Anonim 2015).

Güvercin, kuş türleri içinde en hızlı büyüyen türlerden birisidir. Güvercin eti, belki tavuk etine alternatif olamasa da, gelecekte iyi bir hayvansal protein kaynağı olabilir. ABD'de güvercin çiftliklerinde 35.000 çiftin üzerinde damızlık kuş bulunduğu literatürde bildirilmektedir. Güvercinler en erken 0.5 kg karkas ağırlığında olmak üzere yumurtadan çıkışı takiben 28 günlük olduklarında pazarlanabilir. Bu yaşta deri altı yağ dokusu nedeniyle etleri gevrek ve lezzetlidir. Güvercinin bu gibi özelliği, gelecekte beslenme konusunda insanlığın yaşaması olası gıda sıkıntısı veya açlık tehlikesi için bir alternatif olabilir. Ayrıca güvercinler başta fizyoloji ve psikoloji olmak üzere bazı bilimsel çalışmalarda denek hayvanı ola-

GİRİŞ

**Yaklaşık 600
yıllık bir geçmiş
olan Diyarbakır
güvercinleri
günümüze kadar
seleksiyona
tabi tutularak
gelebilmiştir**

rak yoğun şekilde kullanılmaktadırlar. Bazı şehirlerde on binleri bulan güvercin yetiştiricileri ile bunların beslediği milyonlarca güvercin için sarf edilen yem, ilaç, malzeme gibi ihtiyaç maddeleri, birçok kişiye gelir kapısı olmaktadır(Yılmaz ve ark, 2012). Güvercinler eşlerine ömür boyu bağlı kalır ve bu, yetiştiriciler için büyük kolaylıktır; çünkü aynı güvercinlikte birçok ırkın bozulmadan kalmasını ve iyileştirmesini sağlar; bu olgu, yeni ırkların türetilmesini de büyük ölçüde kolaylaştırır. Güvercinlerin çok sayıda ve çok çabuk üretilebildiğini, kötü kuşların hiç kaygısız ayıklanabildiğini, kesilip yendiğini de eklemeliyim (Darwin 1976).

Yaklaşık 600 yıllık bir geçmiş olan Diyarbakır güvercinleri günümüze kadar seleksiyona tabi tutularak gelebilmiştir. Güvercinin kutsal bir kuş olarak bilinmesi, haberleşme aracı olarak kullanılması kuşaktan kuşağa günümüze dek gelen efsanevi anlatımlarının bir kale kent olan Diyarbakır'da yaşayan halk üzerinde bıraktığı etki önemlidir (Arpacioğlu).

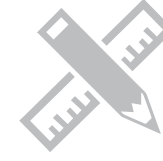
Günümüzde hızlı kentleşme ve benzer nedenlerle eskiye oranla biraz azalmakla birlikte, Diyarbakır'da hala güçlü bir güvercin kültürüne rastlanmaktadır. Bu kültür oldukça eski tarihlere dayanır. Bu bölgede güvercin kutsal bir kuş olarak bilinir. Haberleşme amacı ile kullanılan güvercinlerin in-

sanlara sağladığı faydalar kuşaktan kuşağa aktarılarak güvercin kültürünün devamlılığı sağlanmıştır. Ayrıca ölen günahsız insanların ruhunun güvercin kılığında yeryüzünde dolaştığı yolunda bölgede yerleşmiş bir batıl inanış bulunmaktadır. Diyarbakır yöresinde anlatılan "Kral Kızı Efsanesi" buna iyi bir örnek olarak verilebilir. Diyarbakır'da kale içinde bulunan eski yapıların dış kapı tokmaklarının bir kısmı güvercini simgeler şeklinde yapılmıştır. "şakşak" adı verilen bu tür kapı tokmaklarının 8 ayrı çeşidi tespit edilmiştir. Eski Diyarbakır şehrini bütünüyle çevreleyen ünlü Diyarbakır surları üzerinde yer yer güvercin kabartmalarına rastlanmaktadır. Ayrıca halkın dokuduğu kilim, heybe, çorap gibi eşyalarda güvercin figürleri çoğunlukla kullanılmaktadır. Birçok yerel manide, şiirde güvercin ile ilgili konular yer almaktadır. Diyarbakır'ın çeşitli yerlerinde güvercinler için özel olarak yapılmış güvercinhaneler (boranhaneler) bulunur (Bekleyen, 2007). Tarım alanında kullanılan güvercin gübresinin azalması neticesinde Diyarbakır karpuzunun ağırlığı da düşmüş; köyden kente göç, güvercin gübresine olan talebin azalması ve güvercin etinin eskisi gibi tüketilmemesi gibi sosyoekonomik nedenlerle boranhanelere verilen önem zamanla azalmıştır. Mevcut boranhanelerin durumu da gittikçe kötüleşmiş ve bazıları adeta yıkılmaya terk edilmiştir.

Çalışmanın hayvan materyalini farklı var-yetelerden dişi ve erkek olmak üzere ergin yaşıta toplam 196 baş Diyarbakır güvercini oluşturmuştur. Materyale ile ilgili detaylı bilgi çizelge 1'de sunulmuştur. Güvercinlerin çeşitli vücut ölçüleri ve dış görünüş özellikleri 0,2g hassas terazi, ölçü şeridi ve dijital kumpas yardımı ile alınmıştır. Fotoğraf çekimleri ise Canon Eos 6D (24 Megapixel) ve Canon 70-200 F4.0 L IS USM lens ile yapılmıştır. Ayrıca çekimlerde kullanılan ışık sistemi 3 adet flaş ve kontrol paneli yardımı ile yapılmıştır.

Güvercinlerin dış görünüş özellikleri gaga tipi, gaga ucu rengi ve tırnak rengi, baş tipi, tepelilik (kuşun başının arkasında olan tüy yönünün tersine çıkan tüylerin oluşturduğu yapı) durumu, paçalılık ve göz rengi çıplak göz ve fotoğraf çekimleri ile; kanat ve kuyruk telek sayısı ise sayılarak tespit edilmiştir. Fotoğraf çekimleri, güvercinlerin 80x80 Ürün çadırları içine konularak sağdan soldan ve önden aydınlatılacak şekilde yapılmıştır. Ayrıca çekimlerde ışık patlamasını önlemek için flaşlar softboxlar ile birlikte kullanılmıştır. Fotoğraflar 6000 kelvin ısı derecesinde yapılmıştır ve bütün çekimlerde aynı ısı sıcaklığı uygulanmıştır. Vücut uzunluğu (üst gaga ucu ile en uzun kuyruk teleği arası); gövde uzunluğu

(ilk göğüs omuru ile pygostyle sonu arası); kanat açıklığı (iki kanatın en uzun uçma telekleri arası); kanat uzunluğu (omuz eklemi ile en uzun uçma teleği arası); kuyruk uzunluğu (kuyruğun kuyruk kökü ile en uzun kuyruk teleği arası); göğüs çevresi (iki kanat altından göğüs kemiğinin en uç noktası boyunca); göğüs genişliği (sağ ve sol glenoid boşluğun arası); baş uzunluğu (üst gaga ucu ile condylus occipitalis arası); baş genişliği (kafatasının sol ve sağında en uç noktalar arası); gaga uzunluğu (üst gaga ucu ile gaga tüyleri arası); gaga derinliği (gaganın orta bölümünün üst ve alt kısmı arası) ve incik çapı (tarsometatarsus kemiğinin ortasından) ölçülerek yapılmıştır. Kanat telek sayımında p-a-s (primer-axial-sekonder) sırası izlenmiştir. Vücut uzunluğu ölçülürken güvercinler sırt üstü yatırılarak tüm vücut düzleştirilmiş, kuyruk uzunluğu ölçümünde telek vücuda dik tutulmuş, kanat açıklığı ve uzunluğu alınırken kanatlar tam açık şekilde tutulmuş; kanat uzunluğu sol kanattan alınmıştır. Gaga derinliği ölçülürken alt ve üst gaga tam birleştirilmiştir. Tarsus çapı ölçümü mediolateral yönde, sağ metatarsustan yapılmıştır (Soy-sal ve ark 20011; Atasoy ve ark 20013). (Şekil1)

GEREÇ VE YÖNTEMLER

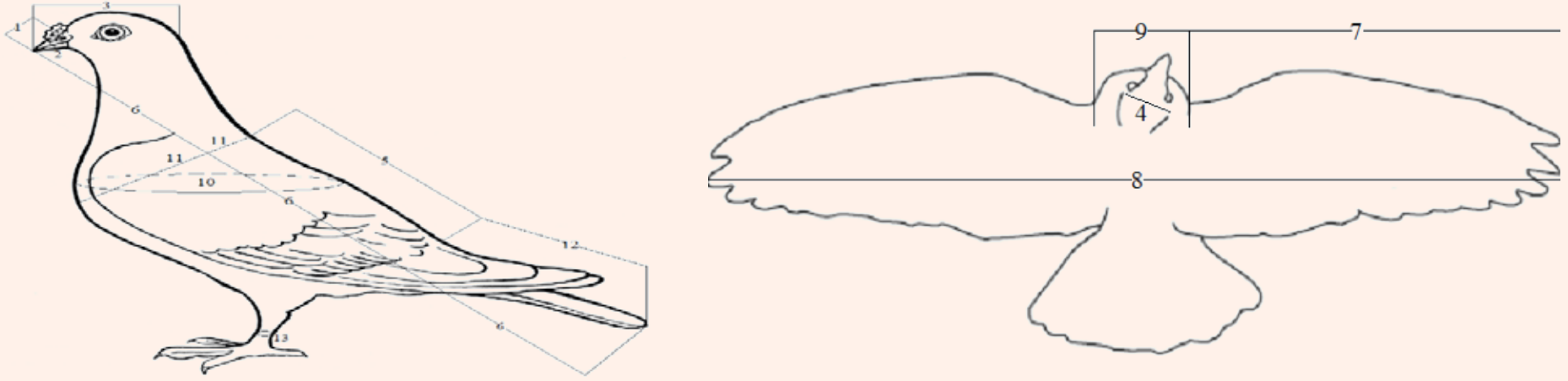

Figure 1. Morphometric measurement regions.

1-Gaga uzunluğu; 2-Gaga derinliği; 3-Baş uzunluğu; 4-Başgenişliği; 5-Gövde uzunluğu; 6- Vücut uzunluğu; 7-Kanatuzunluğu; 8-Kanat açıklığı; 9-Göğüs genişliği; 10-Göğüs çevresi;11-Göğüs derinliği; 12-Kuyruk uzunluğu; 13- İncik çapı. (Anonim, 2015; Pennycuick, 2008).

Tüm istatistiksel analizler SPSS program paketinden yararlanarak yapılmış; gaga uzunluğu, gaga derinliği, baş uzunluğu, baş genişliği, gövde uzunluğu, vücut uzunluğu, kanat uzunluğu, kanat açıklığı, göğüs genişliği, göğüs çevresi, göğüs derinliği,

kuyruk uzunluğu, incik çapı özelliklerinin analizinde General Linear Model (GLM) prosedürü ve betimleyici istatistikleri için "Descriptives" analiz yöntemi izlenmiştir (Petrie 2006).

Çizelge 1. Çalışmada kullanılan güvercinlerin; yetiştirici, cinsiyet ve renk varyetelerine göre dağılım frekansları.

YETİŞTİRİCİ	CİNSİYET		RENK VARYETESİ												
	Dişi	Erkek	atlas	bozak	ciğeri	gogala	kara	ketmeatlas	ketmecigeri	kü reng	miski	narinci	yusufi	zengo	zeytuni
Ali OK	24	16	4	2	10	2	0	0	1	7	0	11	0	0	3
Burç AKALIN	10	22	3	8	2	5	0	0	3	4	0	5	0	0	2
M.Soner YALÇIN	13	12	0	0	0	0	4	1	1	0	4	0	5	10	0
Hüseyin TUĞCU	15	26	11	3	5	3	0	3	2	3	0	0	1	2	8
Mehmet AKBAŞ	10	10	2	0	3	4	0	0	0	6	0	3	0	0	2
Demek	14	24	0	4	2	1	8	5	3	2	7	2	4	0	0
Toplam	86	110	20	17	22	15	12	9	10	22	11	21	10	12	15

Resim 1- Güvercin Fotoğraf Çekimi

Resim-2 Şerit Metre (Mezura) ile Ölçüm

Resim 3 – Dijital Kumpas ile Ölçüm

Resim 4 – Cetvel ile Ölçüm

BULGULAR

5.1. Kantitatif Bulgular

Diyarbakır güvercinlerinin canlı ağırlık, vücut uzunluğu, baş uzunluğu, baş genişliği, göğüs çevresi, göğüs genişliği, gaga uzunluğu, gaga derinliği, kanat açıklığı, incik uzunluğu, incik çevresi, tarsus uzunluğu ve kuyruk uzunluğuna ilişkin tanımlayıcı istatistik değerleri aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

Çizelge 2. Paçasız dişi güvercinlerin bazı vücut özelliklerine ait Tanımlayıcı İstatistik değerleri

Özellikler	N	Ortalama	Standart Sapma	En Düşük	En Yüksek
Canlı Ağırlık (g)	52	272,9	23,6	223,4	315,8
Vücut Uzunluğu (cm)	52	32,3	0,9	30,7	34,5
Baş Uzunluğu (mm)	52	47,78	1,32	44,32	50,71
Baş Genişliği (mm)	52	20,00	0,91	17,59	22,43
Gaga Uzunluğu (mm)	52	17,14	0,92	15,11	19,82
Gaga Derinliği (mm)	52	6,97	0,65	5,46	8,59
Kanat Uzunluğu (cm)	52	22,9	0,8	20,5	24,5
Kanat Açıklığı (cm)	52	64,5	1,4	61,5	68,2
Kuyruk Uzunluğu (cm)	52	12,27	0,52	11,14	13,56
İncik Uzunluğu (mm)	52	35,97	1,32	33,39	38,14
İncik Çevresi (mm)	52	18,4	1,0	16,0	21,0
Göğüs Genişliği (mm)	52	50,85	3,32	43,43	56,83
Göğüs Çevresi (cm)	52	18,4	0,6	17,2	19,5

Çizelge 3. Paçasız erkek güvercinlerin bazı vücut özelliklerine ait Tanımlayıcı İstatistik değerleri

Özellikler	N	Ortalama	Standart Sapma	En Düşük	En Yüksek
Canlı Ağırlık (g)	63	285,4	25,2	185,2	332,2
Vücut Uzunluğu (cm)	63	33,3	,9	31,5	35,7
Baş Uzunluğu (mm)	63	48,99	1,14	46,37	52,62
Baş Genişliği (mm)	63	20,68	1,04	18,14	23,66
Gaga Uzunluğu (mm)	63	17,50	1,07	15,15	21,07
Gaga Derinliği (mm)	63	7,41	,67	5,89	9,41
Kanat Uzunluğu (cm)	63	23,3	,8	21,1	24,5
Kanat Açıklığı (cm)	63	65,6	1,8	61,1	69,3
Kuyruk Uzunluğu (cm)	63	12,83	,57	11,44	14,25
İncik Uzunluğu (mm)	63	37,15	1,46	32,94	39,67
İncik Çevresi (mm)	63	19,2	,9	17,0	21,0
Göğüs Genişliği (mm)	63	51,83	3,70	43,14	59,95
Göğüs Çevresi (cm)	63	18,8	,8	17,5	21,1

Çizelge 4. Paçalı dişi güvercinlerin bazı vücut özelliklerine ait Tanımlayıcı İstatistik değerleri

Özellikler	N	Ortalama	Standart Sapma	En Düşük	En Yüksek
Canlı Ağırlık (g)	34	278,5	26,5	224,9	345,2
Vücut Uzunluğu (cm)	34	32,7	,9	30,1	34,5
Baş Uzunluğu (mm)	34	47,36	1,10	44,41	49,62
Baş Genişliği (mm)	34	20,47	,73	18,68	22,21
Gaga Uzunluğu (mm)	34	16,96	1,06	15,26	18,94
Gaga Derinliği (mm)	34	6,40	,64	5,32	7,68
Kanat Uzunluğu (cm)	34	23,5	1,0	20,8	25,5
Kanat Açıklığı (cm)	34	65,6	1,8	61,2	70,1
Kuyruk Uzunluğu (cm)	34	12,54	,44	11,69	13,42
İncik Uzunluğu (mm)	34	35,53	1,79	31,88	38,32
İncik Çevresi (mm)	34	24,6	1,2	22,0	27,0
Göğüs Genişliği (mm)	34	52,00	3,67	43,51	58,25
Göğüs Çevresi (cm)	34	18,4	,7	17,2	20,2

Çizelge 5. Paçalı erkek güvercinlerin bazı vücut özelliklerine ait Tanımlayıcı İstatistik değerleri

Özellikler	N	Ortalama	Standart Sapma	En Düşük	En Yüksek
Canlı Ağırlık (g)	47	298,8	22,6	254,3	347,1
Vücut Uzunluğu (cm)	47	33,7	,9	32,1	35,4
Baş Uzunluğu (mm)	47	48,86	1,68	44,69	52,09
Baş Genişliği (mm)	47	21,02	,73	19,41	22,58
Gaga Uzunluğu (mm)	47	17,12	,81	15,07	18,84
Gaga Derinliği (mm)	47	6,93	,68	5,65	8,68
Kanat Uzunluğu (cm)	47	24,1	1,0	21,8	26,8
Kanat Açıklığı (cm)	47	67,5	2,2	62,1	72,2
Kuyruk Uzunluğu (cm)	47	13,28	,66	11,73	14,85
İncik Uzunluğu (mm)	47	37,26	1,34	32,53	39,82
İncik Çevresi (mm)	47	24,9	1,6	20,0	30,0
Göğüs Genişliği (mm)	47	53,24	3,50	45,44	60,12
Göğüs Çevresi (cm)	47	19,0	,8	17,2	20,8

Çizelge 6. Dişi güvercinlerin bazı vücut özelliklerine ait Tanımlayıcı İstatistik değerleri

Özellikler	N	Ortalama	Standart Sapma	En Düşük	En Yüksek
Canlı Ağırlık (g)	86	275,1	24,8	223,4	345,2
Vücut Uzunluğu (cm)	86	32,5	,9	30,1	34,5
Baş Uzunluğu (mm)	86	47,61	1,25	44,32	50,71
Baş Genişliği (mm)	86	20,19	,87	17,59	22,43
Gaga Uzunluğu (mm)	86	17,07	,97	15,11	19,82
Gaga Derinliği (mm)	86	6,75	,70	5,32	8,59
Kanat Uzunluğu (cm)	86	23,1	,9	20,5	25,5
Kanat Açıklığı (cm)	86	64,9	1,7	61,2	70,1
Kuyruk Uzunluğu (cm)	86	12,37	,50	11,14	13,56
İncik Uzunluğu (mm)	86	35,80	1,53	31,88	38,32
İncik Çevresi (mm)	86	20,8	3,2	16,0	27,0
Göğüs Genişliği (mm)	86	51,31	3,49	43,43	58,25
Göğüs Çevresi (cm)	86	18,4	,7	17,2	20,2

Çizelge 7. Erkek güvercinlerin bazı vücut özelliklerine ait Tanımlayıcı İstatistik değerleri

Özellikler	N	Ortalama	Standart Sapma	En Düşük	En Yüksek
Canlı Ağırlık (g)	110	291,1	24,9	185,2	347,1
Vücut Uzunluğu (cm)	110	33,5	,9	31,5	35,7
Baş Uzunluğu (mm)	110	48,94	1,39	44,69	52,62
Baş Genişliği (mm)	110	20,83	,94	18,14	23,66
Gaga Uzunluğu (mm)	110	17,34	,98	15,07	21,07
Gaga Derinliği (mm)	110	7,20	,71	5,65	9,41
Kanat Uzunluğu (cm)	110	23,7	1,0	21,1	26,8
Kanat Açıklığı (cm)	110	66,4	2,2	61,1	72,2
Kuyruk Uzunluğu (cm)	110	13,02	,65	11,44	14,85
İncik Uzunluğu (mm)	110	37,20	1,41	32,53	39,82
İncik Çevresi (mm)	110	21,6	3,1	17,0	30,0
Göğüs Genişliği (mm)	110	52,44	3,67	43,14	60,12
Göğüs Çevresi (cm)	110	18,9	,8	17,2	21,1

Diyarbakır güvercinlerinin bazı vücut özelliklerini etkileyen faktörlere ait istatistiği bilgiler çizelge 8'de sunulmuştur. Elde edilen sonuçlara göre gaga uzunluğu ve göğüs genişliği dışındaki tüm özellikler üzerinde cinsiyetin etkisi önemli bulunmuşken; yetiştirici gruplarının etkisi ise gaga uzunluğu, gaga derinliği, baş uzunluğu, kanat uzunluğu ve göğüs genişliği üzerinde olmuştur. Güvercinlerin paçalı olup olmaması ise gaga uzunluğu, baş uzunluğu, kanat uzunluğu, kanat açıklığı, kuyruk uzunluğu ve incik çevresi değerleri üzerinde etkili olmuştur.

Çizelge 4. Paçalı dişi güvercinlerin bazı vücut özelliklerine ait Tanımlayıcı İstatistik değerleri

Özellikler	Y	C	P	Y x C	Y x P	C x P	Y x C x P
Canlı Ağırlık	,090	,000	,141	,185	,288	,317	,645
Vücut Uzunluğu	,257	,000	,490	,023	,004	,513	,590
Gaga Uzunluğu	,002	,174	,037	,164	,918	,732	,299
Gaga Derinliği	,000	,002	,520	,246	,029	,745	,534
Baş Uzunluğu	,000	,000	,004	,188	,588	,041	,500
Baş Genişliği	,244	,000	,095	,865	,059	,940	,127
Kanat Uzunluğu	,009	,000	,001	,447	,973	,825	,381
Kanat Açıklığı	,180	,000	,001	,278	,577	,196	,439
Göğüs Genişliği	,034	,318	,287	,631	,047	,650	,157
Göğüs Çevresi	,141	,005	,516	,320	,296	,447	,942
Kuyruk Uzunluğu	,153	,000	,038	,405	,529	,461	,066
İncik Uzunluğu	,494	,000	,690	,147	,354	,047	,419
İncik Çevresi	,328	,002	,000	,697	,203	,822	,351

5.2. Kalitatif Bulgu ve Gözlemler

5.2.1. Genel Vücut Yapısı

Diyarbakır güvercinleri bir form güvercinidir. Bu güvercinlerde asıl aranan nitelikler, kuşun renk ve fiziksel özelliklerinin istenilen şekilde olmasıdır. Diğer güvercin ırklarıyla karşılaştırıldığında orta boy bir vücut yapısına sahip olduğunu

söyleyebiliriz. Tüm renk varyeteleri tepeli (kenköl) bir kostüm yapısına sahiptir. Kenköl başın arka kısmında boynun bittiği yerden başlayarak kafayı bir uçtan diğer uca kadar düzgün bir daire çizerek ya da düzgün şekilde kulaktan

kulağa uzanacak biçimde olur. Bazı renk varyeteleri paçalı iken diğerleri paçasızdır. Paçalar normal uzunlukta ve parmak uçlarını da kapatacak şekildedir. Parmak uçlarındaki tüyler genellikle beyazdır.

5.2.2. Göz Rengi

Göz rengi genellikle atlas, zeytuni, narinci, gogala, küreng ve cigerilerde siyah; bozak, ketmecicere, ketmeatlaslarda çakır; kara, zengo, yusufi ve miskilerde ise siyah veya beyaz olur.

5.2.3. Gaga Rengi

Diyarbakır güvercinlerinin gagaları tüm renkler varyeteleri için orta uzunlukta, ince ve sedef rengidir. Ancak damızlıklar yavrularını besledikçe gagaları beyazımsı bir renk alır. Daha sonra çevresel faktörler altında zamanla gaga rengi koyulaşmaktadır. Bazı kuşlarda gaganın ucunda kuşun hâkim renginden bir leke bulunmaktadır.

5.2.4. Tepe

Kuşların tepesi başın arka kısmında "kenkül" adı verilen boyun bittiği yerden başlayarak kafayı bir uçtan diğer uca kadar düzgün bir daire çizerek ya da düzgün şekilde kulaktan kulağa uzanacak biçimde olur.

5.2.5. Baş

Diyarbakır güvercinlerinde baş tepeli (kenkül), normal büyüklükte, zarif ve ovaldir.

5.2.6. Paça

Diyarbakır güvercinleri kısmen paçalı kısmen de paçasızdır. Paçalılarda tüyler normal uzunlukta ve parmak uçlarına kadar tüylü olur. Parmak uçlarındaki tüyler genellikle beyazdır. Paçasızlarda ise incik tamamen tüysüz olur. Tırnaklar çoğunlukla sedef rengidir.

5.2.7. Kanat ve kuyruk

Diyarbakır güvercinlerinin tüm renk varyetelerinin kanat telek sayısı 20 adet ve kuyruk telek sayısı ise 12 olarak gözlemlenmiştir.

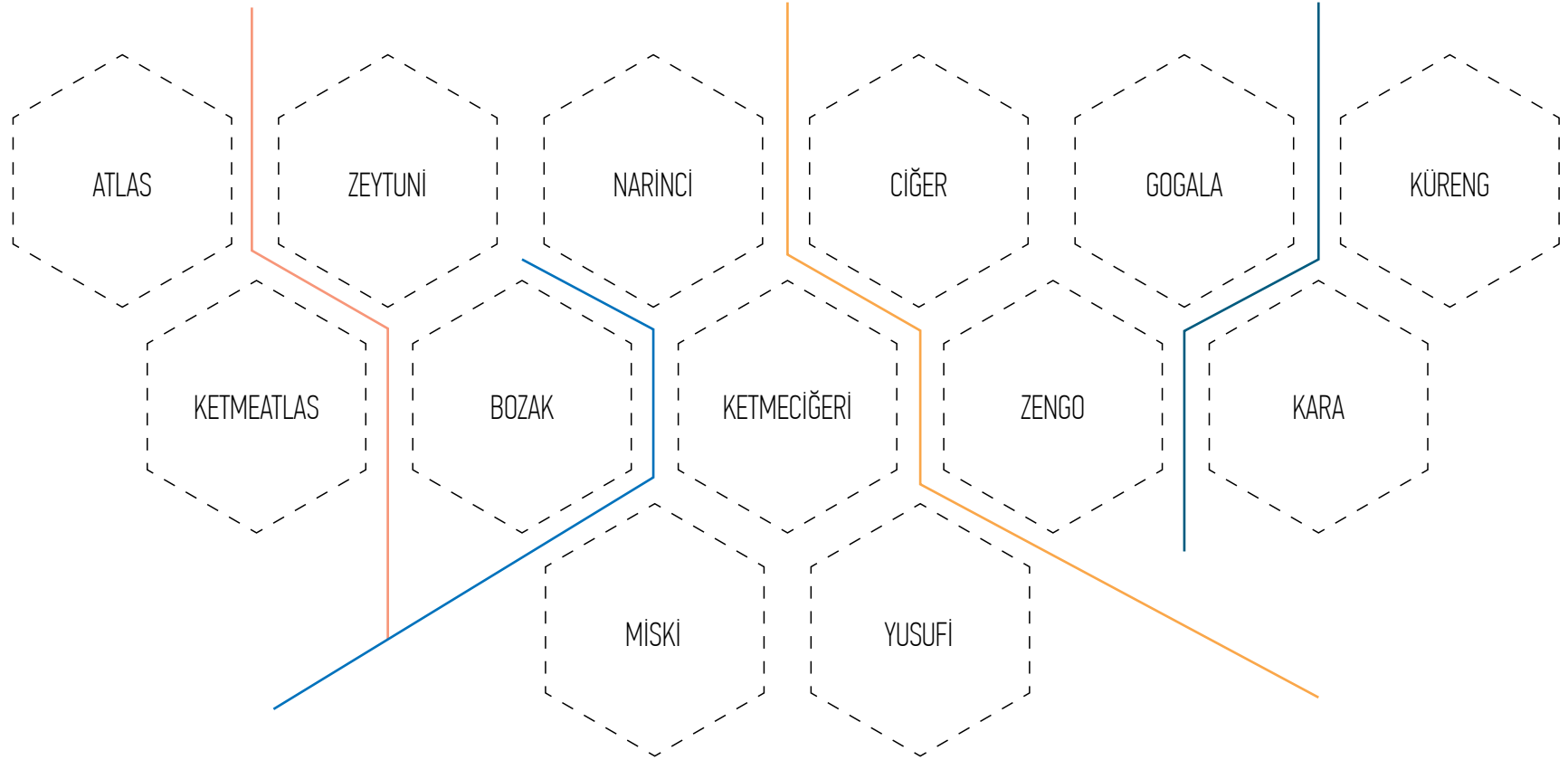

5.2.8. Renk

Diyarbakır güvercinlerinde kırmızı, sarı, mavi ve siyah olmak üzere dört ana renk bulunmaktadır. Bu renklere ek olarak ara renkler ise "zeytuni", "zengo" ve "miski" olarak isimlendirilmekte; beyaz nişanelerin baş, boyun ve kanatta bulun-

masına bağlı olarak isimlendirilme yapıldığı gibi gruplandırmalarda yapılmaktadır; bu gruplandırmalar örneğin beyaz nişanenin başın tepe kısmında bir miğfer gibi bulunmasına "ketme", nişanenin, düzgün bir kolye tarzında boyunun

çevresini sarmasına "göğsüak" ve nişanenin sadece kuyrukta ve kuyruğun tamamını kaplamasına "içağlı"denir. Diyarbakır güvercinlerinin renk ve nişanelerine göre renk varyeteleri aşağıda sıralanmıştır.

1) GÖĞSÜAK

Kendi içinde atlas, zeytuni, narenci, ciğeri, gogala, kürenk, olmak üzere 6 renk grubuna ayrılmıştır. Atlas ve zeytuninin ayakları tüysüzdür, diğerleri ise ayak tüylüdür. Ayağı tüysüzlerde, göğüs püskülü bulunur, ayak tüylüler püskülsüzdür.

Bu grubun ortak özelliği boyun etrafı ve göğüs kısımları yani kaburga diye tabir ettiğimiz bölüm beyazdır. Gogalada ve kürenkte şerit vardır, diğerleri şeritsizdir.

Tamamında kenkül bulunur. Kenkülün içi ve dışı gövde rengi olur. Kanat tüyleri vücudun kendi rengindedir, beyaz olmaz. Kuyruk tüyleri ise, atlas ve zeytunide vücudun kendi renginden, diğerlerinde ise tam orta 4 tüy beyaz olmalıdır. Sol 4 tüy ve sağ 4 tüy gövde rengi olmalıdır. Kuyruk tüy sayıları 12 adettir. Bu güvercinlerin hepsinde gaga kalın, beyaz ve tırnak beyaz renk olur. Kuşların ayakları kısa ve basık ve ufak olmalıdır. Kuşların alt tüylerinde beyaz olmamalıdır.

ATLAS

Atlaslar siyah renklidir. Siyah renk bu kuşlarda zifiri olarak adlandırılan şekilde çok koyu ve güneşte parlak tonda mor, yeşil, koyu kırmızı rene bürünür. Atlaslarda ayaklar tüysüz,vişne çürüğü rengi olmalıdır.Ayakların dirsekten aşağı kısmı tüysüzdür. Göğüslerinde püskül adı verilen, ileri doğru tüyler bulunmaktadır. Göğüs püskülü (kravat) boğazın hemen altından başlayarak göğüse doğru düzgün bir şekilde uzanmalıdır. Göğüs püskülü olması gereken uzunlukta, iç içe çapraz geçmiş şekilde ve yoğunlukta bulunmalıdır. Kuyruk siyah olmalıdır. Gaga ve tırnaklar ise beyaz olmalıdır. Atlaslarda, kuşun boyun ve göğüs kısmı düzgün bir kolye gibi beyaz olmalıdır. Bu güvercinlerde her iki benk de kuşun kendi rengi ile aynı olmalıdır.Benk tabiri, kuşun başında ve vücudunda bulunan rengin,göğüsteki beyazlığın üzerine doğru uzaması ve her iki taraftan da eşit şekilde aşağı doğru inmesidir.Kuşların sırtında, kuyrukkapağı diye adlandırdığımız bölgede 2-3 tüyü geçmeyecek şekilde beyaz bulunursa daha makbuldür.

Kenküller kafanın üstüne gelecek şekilde yatık olmalıdır.Kenkül bükmeleri tam olmalıdır. Ayaklar ufak basık ve vişne çürüğü renginde olmalıdır. Ayak bileğinde beyaz tüy olmaması lazımdır.

Atlas cinsi kuşların ortalama değerleri

	Ortalama Değer
Canlı Ağırlık (gr)	288.9
Gaga Uzunluğu (mm)	16.94
Gaga Derinliği (mm)	7.12
Baş Uzunluğu (mm)	48.46
Baş Genişliği (mm)	20.62
Kanat Uzunluğu (cm)	22.8
Vücut Uzunluğu (cm)	32.7
Kanat Açıklığı (cm)	64.9
Göğüs Genişliği (mm)	52.07
Kuyruk Uzunluğu (cm)	12.58
İncik Uzunluğu (mm)	36.41
İncik Çevresi (mm)	18.8
Göğüs Çevresi (mm)	18.5

- Kenkülün (şapka) sağında ve solunda bükmeler olmalıdır.
- Kenkül yatık olmalıdır.
- Kenkül içten ve dıştan kendi renginden olmalıdır.
- Rengi parlak olmalıdır.
- Püskülü (kravat) gür ve uzun olmalıdır.

Göz eti beyaz ve belirgin olmalıdır

Dimdik (gaga) bembeyaz olmalıdır

Bu güvercinlerde her iki yanakta kuşun kendi rengi ile aynı olmak üzere "benk" diye tabir ettiğimiz gövde ve baş renginde tüyler bulunmaktadır

Ayaklar vişne çürüğü ve tırnaklar beyaz olmalıdır. Ayak tüyleri en fazla dize kadar olmalıdır

ZEYTUNİ

Zeytuniler, zeytin rengi olarak tarif edebileceğimiz şekilde zeytuni renkte olurlar. Bu renk bu kuşlarda çok koyu olmamalıdır ve parlak tonda olmalıdır. Zeytunilerde ayak tüyü bulunmaz. Ayakların dirsekten aşağı kısmı tüysüzdür. Ancak Göğüslerinde püskül mevcuttur, boğazın hemen altından başlayarak göğüse doğru düzgün bir şekilde uzanmalıdır. Göğüs püskülü olması gereken uzunlukta ve yoğunlukta bulunmalıdır.

Aksi bir durum güvercinin değer yitirmesine neden olur. Zeytunilerde, kuşun boyun ve göğüs kısmı düzgün bir kolye gibi beyaz olmalıdır. Bu güvercinlerde her iki yanakta kuşun kendi rengi ile aynı olmak üzere "benk" olarak adlandırılan tüyler bulunur. Bu durum, kısaca kuşun başında ve vücudunda bulunan rengin, göğüsteki beyazlığın üzerine doğru uzaması halidir. Kuşların sırtında, kuyrukkapağı diye adlandırdığımız bölgede 2-3 tüyü geçmeyecek şekilde beyaz bulunursa daha makbuldür.

Kenkül yatık olmalıdır, ayaklar ufak basık ve vişne çürüğü renginde olmalıdır. Ayak bileğinde beyaz tüy olmaması lazımdır.

Zeytuni cinsi kuşların ortalama değerleri

	Ortalama Değer
Canlı Ağırlık	276.5
Gaga Uzunluğu	17.08
Gaga Derinliği	6.79
Baş Uzunluğu	48.81
Baş Genişliği	21.10
Kanat Uzunluğu	23.1
Vücut Uzunluğu	32.5
Kanat Açıklığı	64.8
Göğüs Genişliği	53.43
Kuyruk Uzunluğu	12.44
İncik Uzunluğu	36.44
İncik Çevresi	18.5
Göğüs Çevresi	18.8

- Kenkülün (şapka) sağında ve solunda bükmeler olmalıdır.
- Kenkül yatık olmalıdır.
- Kenkül içten ve dıştan kendi renginden olmalıdır.
- Rengi parlak olmalıdır.
- Püskülü gür ve uzun olmalıdır.

Göz eti beyaz ve belirgin olmalıdır

Dimdik (gaga) bembeyaz olmalıdır

Bu güvercinlerde her iki yanakta kuşun kendi rengi ile aynı olmak üzere "benk" diye tabir ettiğimiz gövde ve baş renginde tüyler bulunmaktadır

Ayaklar vişne çürüğü ve tırnaklar beyaz olmalıdır. Ayak tüyleri en fazla dize kadar olmalıdır

NARİNCİ

Narinciler portakal renklidir. Bu renk bu güvercinlerde olabildiğince koyu tonda olmalıdır. Açık sarı tona sahip olanlar, tercih edilmemelidirler. Narinciler ayak tüylüdürler. Ayak tüyleri düzgün bir şekilde ayak parmaklarını örtecek uzunlukta olmalı, daha az ya da fazla olmamalıdır. Ayak rengi vücut rengi ile aynı olmalı, farklı bir tonda olmamalıdır sadece ayak uçlarında birer tüy beyaz olmalıdır. Bu güvercinlerin göğüsünde püskül bulunmaz.

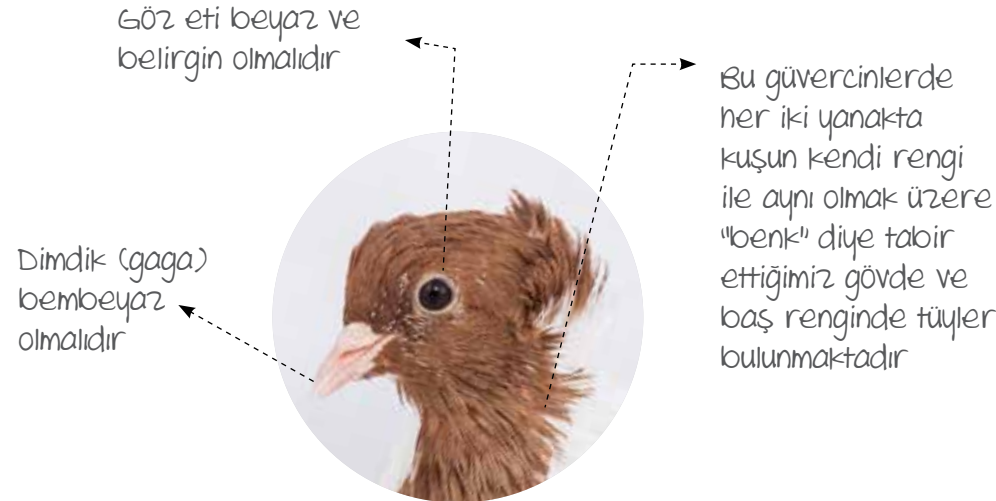
Narincilerde, kuşun boyun ve göğüs kısmı düzgün bir kolye gibi beyaz olmalıdır. Bu güvercinlerde her iki yanakta kuşun kendi rengi ile aynı olmak üzere "benk" olarak adlandırılan tüyler bulunur. Gaga ve tırnak beyaz renkte olmalıdır. Narincinin kanat ve sırt tüyü kıvrıkcık olmalıdır. Kenkül olabildiğince dik ve geniş olmalıdır. Ayak tüyleri ise; yana kılıç olacak şekilde uzun ve bilekten kat kat gelmelidir.

Narinci cinsi kuşların ortalama değerleri

	Ortalama Değer
Canlı Ağırlık	289.9
Gaga Uzunluğu	17.27
Gaga Derinliği	6.64
Baş Uzunluğu	47.62
Baş Genişliği	20.76
Kanat Uzunluğu	23.5
Vücut Uzunluğu	32.8
Kanat Açıklığı	65.7
Göğüs Genişliği	53.01
Kuyruk Uzunluğu	12.74
İncik Uzunluğu	36.12
İncik Çevresi	24.7
Göğüs Çevresi	18.5

- Kenkül (şapka) dik ve geniş olmalıdır.
- Sırt tüyleri kıvrıkcık olmalıdır.
- Rengi parlak olmalıdır.
- Kenkül içten ve dıştan kendi rengi olmalıdır.
- Kuyruk kapağı sırtın başlangıcına kadar beyaz olmalıdır.
- Kuyruğun ortası 4 telek beyaz olmalıdır.
- Sağ ve sol 4'er telek gövde renginden olmalıdır.

Ayak tüyleri kat kat ve parmakları kapatacak şekilde olmalıdır
Sadece parmak uçlarındaki tüyler beyaz olmalıdır
Tırnaklarda beyaz olmalıdır

CİĞERİ

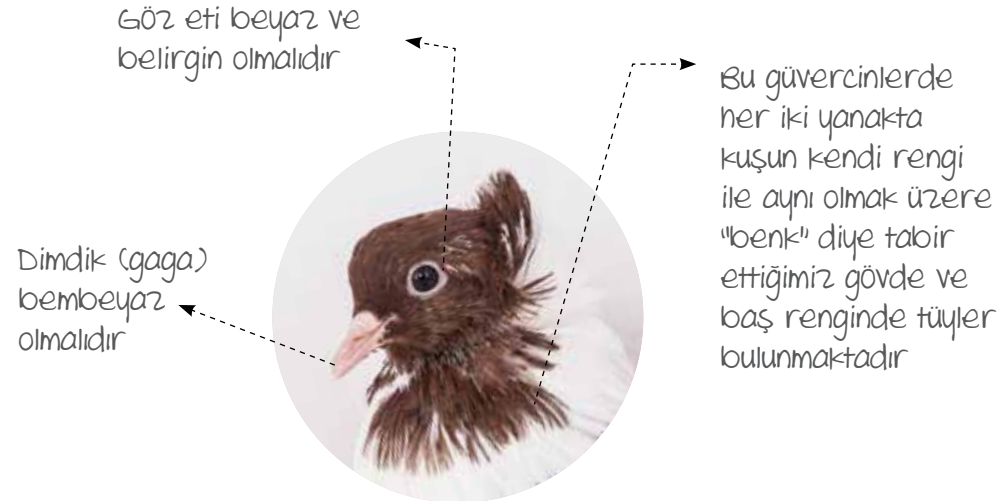
Ciğeriler koyu kırmızı renklidir. Bu kuşlar koyu kiremit ya da kıızı yakın bir renktedirler. Kırmızı renk bu güvercinlerde olabildiğince koyu tonda olmalıdır. Kuşun tüyleri kuş döndükçe ve güneşte mor, yeşil tonlara bürünmelidir. Açık tona sahip olanlar, tercih edilmemelidirler. Ciğeriler ayak tüylüdür. Paça düzgün bir şekilde ayak parmaklarını örtecek uzunlukta olmalıdır. Paça rengi vücut rengi ile aynı olmalı, farklı bir tonda olmamalıdır sadece ayak uçlarında birer tüy beyaz olmalıdır. Bu güvercinlerin göğüsünde püs-kül bulunmaz. Ciğerilerde, kuşun boyun ve göğüs kısmı düzgün bir kolye gibi beyaz olmalıdır. Bu güvercinlerde her iki yanakta kuşun kendi rengi ile aynı olmak üzere "benk" olarak adlandırılan tüyler bulunur. Ulaşıp Gaga ve tırnak beyaz renkte olmalıdır. Ciğerinin kanat ve sırt tüyü kıvrıkcık olmalıdır. Kenkül olabildiğince dik ve geniş olmalıdır. Ayak tüyleri ise; yana kılıç olacak şekilde uzun ve bilekten kat kat gelmelidir.

Ciğeri cinsi kuşların ortalama değerleri

	Ortalama Değer
Canlı Ağırlık	280.9
Gaga Uzunluğu	16.99
Gaga Derinliği	6.49
Baş Uzunluğu	47.29
Baş Genişliği	20.67
Kanat Uzunluğu	23.2
Vücut Uzunluğu	32.8
Kanat Açıklığı	65.5
Göğüs Genişliği	52.09
Kuyruk Uzunluğu	12.62
İncik Uzunluğu	36.24
İncik Çevresi	24.5
Göğüs Çevresi	18.4

- Kenkül (şapka) dik ve geniş olmalıdır.
- Sırt tüyleri kıvrıkcık olmalıdır.
- Rengi parlak olmalıdır.
- Kenkül içten ve dıştan kendi rengi olmalıdır.
- Kuyruk kapağı sırtın başlangıcına kadar beyaz olmalıdır.
- Kuyruğun ortası 4 telek beyaz olmalıdır.
- Sağ ve sol 4'er telek gövde renginden olmalıdır.

GOGALA

Gogala gök rengi olarak da adlandırılan mavi renktedir. Paça düzgün bir şekilde ayak parmaklarını örtecek uzunlukta olmalı, daha az ya da fazla olmamalıdır. Paça rengi vücut rengi ile aynı olmalı, farklı bir tonda ya da fazla beyaz olmamalıdır, paça uçları birer tüy beyaz olursa makbuldür. Bu güvercinlerin göğüsünde püskül bulunmaz.. Gogalalarda, kuşun boyun ve göğüs kısmı düzgün bir kolye gibi beyaz olmalıdır. Bu güvercinlerde her iki ya-

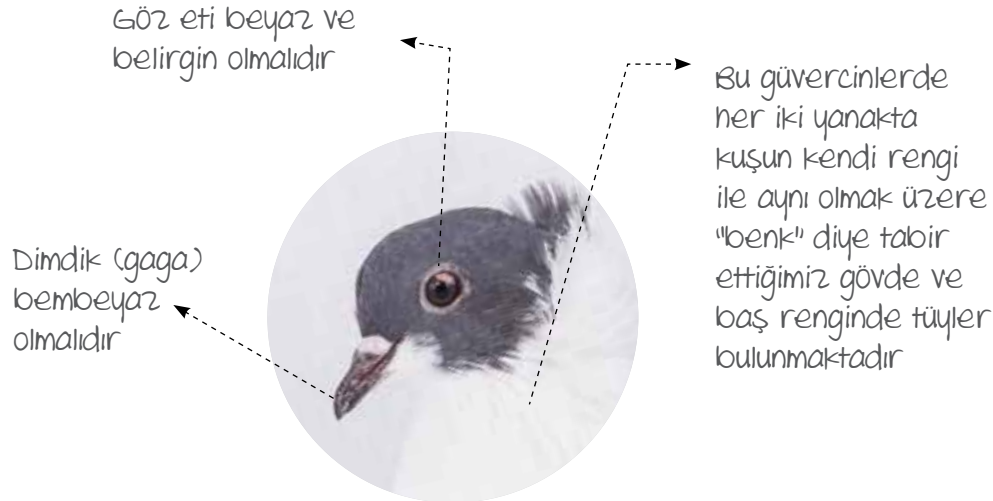
nakta kuşun kendi rengi ile aynı olmak üzere "benk" olarak adlandırılan tüyler bulunur. Gaga ve tırnak beyaz renkte olmalıdır. Gogalaların en dikkat çekici özellikleri kanatlarının üzerinde kalem adını verdiğimiz şeritlerin bulunmasıdır. Bu şeritlere Diyarbakır yöresinde "Şeftali" adı verilmektedir. Bu şeritlerin belirgin tonda olması yeterlidir ve çok koyu olmamalıdır. Kenköl olabildiğince dik ve geniş olmalıdır. Ayak tüyleri ise; yana kılıç olacak şekilde uzun ve bilekten kat kat gelmelidir.

Gogala cinsi kuşların ortalama değerleri

	Ortalama Değer
Canlı Ağırlık	299.9
Gaga Uzunluğu	16.82
Gaga Derinliği	6.83
Baş Uzunluğu	49.08
Baş Genişliği	21.01
Kanat Uzunluğu	24.2
Vücut Uzunluğu	33.9
Kanat Açıklığı	67.6
Göğüs Genişliği	52.94
Kuyruk Uzunluğu	13.25
İncik Uzunluğu	37.12
İncik Çevresi	24.7
Göğüs Çevresi	19.3

- Kenkül (şapka) dik ve geniş olmalıdır.
- Kanatlarının üzerinde 2 adet şerit olmalıdır.
- Kenkül içten ve dıştan kendi rengi olmalıdır.
- Kuyruk kapağı sırtın başlangıcına kadar beyaz olmalıdır.
- Kuyruğun ortası 4 telek beyaz olmalıdır.
- Sağ ve sol 4'er telek gövde renginden olmalıdır.

Ayak tüyleri kat kat ve parmakları kapatacak şekilde olmalıdır
Sadece parmak uçlarındaki tüyler beyaz olmalıdır
Tırnaklarda beyaz olmalıdır

KÜRENG

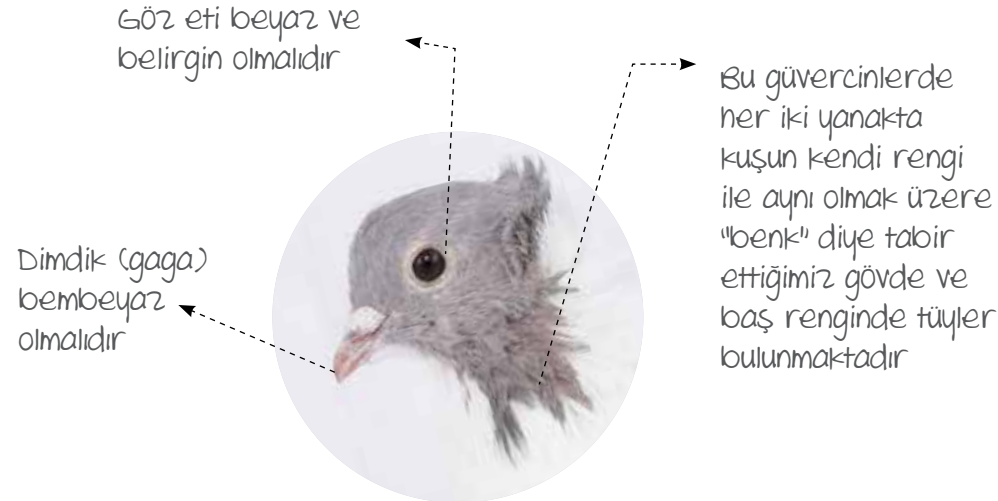

Kürenk adı verilen güvercinler açık gri bir renge sahiptirler. Bu rengi kül rengi olarak da tanımlayabiliriz. Kürenkler ayak tüylüdürler. Ayak tüyü düzgün bir şekilde ayak parmaklarını örtecek uzunlukta olmalı, daha az ya da fazla olmamalıdır. Ayak tüyü rengi vücut rengi ile aynı olmalı, farklı bir tonda ya da fazla beyaz olmamalıdır. Bu güvercinlerin göğüsünde püskül bulunmaz. Bu güvercinlerde her iki yanakta kuşun kendi rengi ile aynı olmak üzere "benk" olarak adlandırılan tüyler bulunur. Bu durum, kısaca kuşun başında ve vücudunda bulunan rengin, gerdana ve göğüsteki beyazlığın üzerine doğru uzaması halidir. Gaga ve tırnak beyaz renkte olmalıdır. Kürenklerin en dikkat çekici özellikleri kanatlarının üzerinde kalem adını verdiğimiz şeritlerin bulunmasıdır. Bu şeritler Diyarbakır yöresinde "Şeftali" adı verilmektedir. Bu şeritler kafa donu (tonu) ile aynı tonda olmalıdırlar. Kenkül olabildiğince dik ve geniş olmalıdır. Ayak tüyleri ise; yana kılıç olacak şekilde uzun ve bilekten kat kat gelmelidir.

Kü reng cinsi kuşların ortalama değ erleri

	Ortalama Değ er
Canlı Ağ ırlık	292.4
Gaga Uzunluğ u	17.07
Gaga Derinliğ i	6.89
Baş Uzunluğ u	49.12
Baş Genişliğ i	20.83
Kanat Uzunluğ u	24.6
Vü cut Uzunluğ u	33.7
Kanat Açıklığ ı	68.5
Göğ üs Genişliğ i	52.88
Kuyruk Uzunluğ u	13.31
İncik Uzunluğ u	36.80
İncik Ç evresi	25.5
Göğ üs Ç evresi	18.9

- Kenköl (ş apka) dik ve geniş olmalıdır.
- Kanatlarının üzerinde 2 adet ş erit olmalıdır.
- Kenköl içten ve dıştan kendi rengi olmalıdır.
- Kuyruk kapağ ı sırtın başlangıcına kadar beyaz olmalıdır.
- Kuyruğ un ortası 4 telek beyaz olmalıdır.
- Sağ ve sol 4'er telek gövde renginden olmalıdır.

2) KETME

Kendi içinde, ketmeatlas, bozak, ketmeciğeri, olmak üzere 3 renk grubuna ayrılmıştır. ayaklarında tüy bulunmaz. Kanat uçlarında 3'er tüy beyaz bulunmalıdır. Ketmelerde gaga ile göz arasında bulunan ve "küpe" denilen kısmın gövde rengi olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, "Halta" adı verilen çenenin altındaki tüylerde beyazlık bulunmamalıdır. Kuyruk tüy sayıları 12 adettir.

Kuyrukkapağı sırtta kadar beyaz olanlar daha makbuldür. Ketmelerin tamamında kafanın üzerinde başı örtecek şekilde küçük bir beyazlık bulunur. Göğüslerinde püskül bulunmalıdır. Püskül gaga altından başlayıp göğsün ortasına kadar "V" şeklinde uzaması gerekmektedir. Kuyruklarında 10'ar tüyün beyaz olması makbuldür, en sağ ve en sol birer tüy gövde rengi olur. Ayak bileğinde beyaz tüy olmaması lazımdır.

KETMEATLAS

Bu güvercinler siyah renklidir. Bu renk ne kadar koyu, parlak ve canlı ise kuş o kadar değer kazanır. Ayaklarında tüy bulunmaz. Ayaklar bilekten itibaren tüysüzdürler. Bu güvercinde göğüs püskülü (kravat) bulunur. Göğüs püskülü boğazın hemen altından başlayarak göğüse doğru düzgün bir şekilde uzanmalıdır. Göğüs püskülü olması gereken uzunlukta ve yoğunlukta bulunmalıdır. Aksi bir durum güvercinin değer yitirmesine neden olur. Kanatlarda telek adı verdiğimiz küçük tüyler gövde rengi olmalıdır.

Ketmeatlas cinsi kuşların ortalama değerleri

	Ortalama Değer
Canlı Ağırlık	264.5
Gaga Uzunluğu	17.46
Gaga Derinliği	7.23
Baş Uzunluğu	47.77
Baş Genişliği	19.85
Kanat Uzunluğu	23.2
Vücut Uzunluğu	32.7
Kanat Açıklığı	64.5
Göğüs Genişliği	50.78
Kuyruk Uzunluğu	12.91
İncik Uzunluğu	35.84
İncik Çevresi	18.2
Göğüs Çevresi	18.1

- Kafa beyazlığı gözün tam ortasından geçmelidir.
- Kollarının bir tarafında 4, diğer tarafında 3 adet beyaz telek olmalıdır.
- Kenkül (şapka) dik olmalıdır.
- Kuyrukları sırtın başlangıcına kadar beyaz olmalıdır.
- Alınları geniş olmalıdır.
- Ayakları vişne çürüğü, tırnak ve gagaları beyaz olmalıdır.

BOZAK

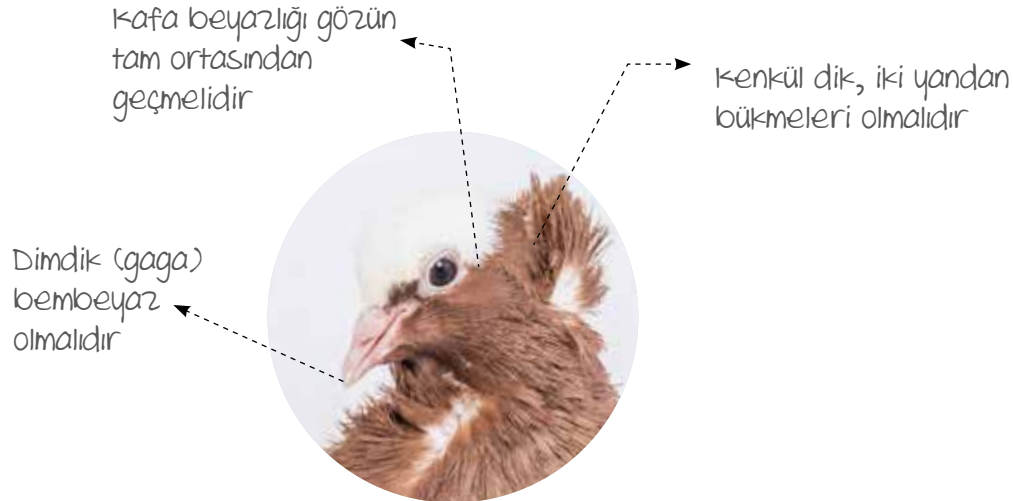
Bu güvercinler turuncu renklidir. Bu renk ne kadar koyu, parlak ve canlı ise kuş o kadar değer kazanır. Ayaklarında tüy bulunmaz. Ayaklar bilekten itibaren tüysüzdür. Kanat ve sırt tüyleri kıvrıkcık olur. Göğüs püskülü boğazın hemen altından başlayarak göğüse doğru düzgün bir şekilde uzanmalıdır. Göğüs püskülü olması gereken uzunlukta ve yoğunlukta bulunmalıdır. Aksi bir durum güvercinin değer yitirmesine neden olur. Kanatlarda telek adı verdiğimiz küçük tüyler gövde rengi olmalıdır.

Bozak cinsi kuşların ortalama değerleri

	Ortalama Değer
Canlı Ağırlık	275.5
Gaga Uzunluğu	17.88
Gaga Derinliği	7.20
Baş Uzunluğu	49.22
Baş Genişliği	19.72
Kanat Uzunluğu	23.3
Vücut Uzunluğu	32.7
Kanat Açıklığı	64.7
Göğüs Genişliği	50.93
Kuyruk Uzunluğu	12.73
İncik Uzunluğu	37.02
İncik Çevresi	18.6
Göğüs Çevresi	18.8

- Kafa beyazlığı gözün tam ortasından geçmelidir.
- Kollarının bir tarafında 4, diğer tarafında 3 adet beyaz telek olmalıdır.
- Kenkül (şapka) dik olmalıdır.
- Kuyrukları sırtın başlangıcına kadar beyaz olmalıdır.
- Alınları geniş olmalıdır.
- Ayakları vişne çürüğü, tırnak ve gagaları beyaz olmalıdır.

KETMECİĞERİ

Bu güvercinler kırmızı renklidir. Bu renk ne kadar koyu, parlak ve canlı ise kuş o kadar değer kazanır. Ayaklarında paça bulunmaz. Ayaklar bilekten itibaren tüysüzdür. Kanat ve sırt tüyleri kıvrık olur. Göğüs püskülü (kravat) boğazın hemen altından başlayarak göğüse doğru düzgün bir şekilde uzanmalıdır. Göğüs püskülü olması gereken uzunlukta ve yoğunlukta bulunmalıdır. Aksi bir durum güvercinin değer yitirmesine neden olur. Kanatlarda telek adı verdiğimiz küçük tüyler gövde rengi olmalıdır.

Ketmeciğeri cinsi kuşların ortalama değerleri

	Ortalama Değer
Canlı Ağırlık	283.7
Gaga Uzunluğu	18.06
Gaga Derinliği	7.44
Baş Uzunluğu	48.95
Baş Genişliği	19.88
Kanat Uzunluğu	23.6
Vücut Uzunluğu	33.2
Kanat Açıklığı	65.8
Göğüs Genişliği	50.74
Kuyruk Uzunluğu	13.14
İncik Uzunluğu	36.78
İncik Çevresi	19.2
Göğüs Çevresi	18.5

- Kafa beyazlığı gözün tam ortasından geçmelidir.
- Kollarının bir tarafında 4, diğer tarafında 3 adet beyaz telek olmalıdır.
- Kenkül (şapka) dik olmalıdır.
- Kuyrukları sırtın başlangıcına kadar beyaz olmalıdır.
- Alınları geniş olmalıdır.
- Ayakları vişne çürüğü, tırnak ve gagaları beyaz olmalıdır.

3) DİMDİKUFAK

Kendi içinde parçalı, mısırlı, kuyruğukara, kuyruğugök, beyaz olmak üzere beş alt gruba ayrılır. Dimdikleri çok küçük kalın ve geniş ve küt olmalıdır. Ayakları tüysüzdür. Göğüslerindeki meme şekli goncalı, tek parça veya güllü olabilir.

Meme tüylerinde ve çene altında yukarı doğru tam dik ve bağımsız tarak diye adlandırdığımız tüyler bulunmamalıdır. Ayaklar tüysüzdür. Gözler iri geniş ve dışa doğru patlaktır. Kafa iri kare ve alınları geniş olmalıdır.

Dimdikufak ırkını bangolardan ayıran temel özellikler Dimdikufaklarda gerdan adı ile tabir edilen gaga alındaki et kısmının öne doğru çıkmasıdır.

Ayrıca Dimdikufaklarda göğüs bölümündeki tüyler öne ve yana doğru kıvrık şekilde ayrılmıştır (Karşıdan bakıldığında 2 gonca gül şeklinde olması gerekir.)

Meme: Göğsün tam ortasında, kuşun dört tarafına doğru tüylerin bir gonca gül gibi oluşturduğu görsel şekildir.

SİYAH PARÇALI

Kanatlarında baş 4-5 tüy beyaz olup gerisi siyah olur.Kuyrukları siyah olup ayak baldırlarına kadar bu siyahlık uzanmalıdır.Siyah renk çok parlak olmalıdır.

Siyah Parçalı cinsi kuşların ortalama değerleri

	Ortalama Değer
Canlı Ağırlık	254,0
Gaga Uzunluğu	10,74
Gaga Derinliği	8,05
Baş Uzunluğu	37,31
Baş Genişliği	20,98
Kanat Uzunluğu	23,2
Vücut Uzunluğu	30,4
Kanat Açıklığı	63,9
Göğüs Genişliği	50,95
Kuyruk Uzunluğu	12,49
İncik Uzunluğu	34,91
İncik Çevresi	19,3
Göğüs Çevresi	18,0

- Kafası kare dimdik kısa, kalın ve küt olmalıdır.
- Gaga beyaz olmalıdır.
- Ayaklar vişne çürüğü renginde, tırnaklar beyaz olmalıdır.
- Kuşun göğüs gülü gonca şeklinde olmalıdır ve göğüs eti görülmelidir.

MISİRİ

Kanatlarında baş 4-5 tüy beyaz olup gerisi mavi gök rengi olur.Kuyruklar gök rengi olup ayak baldırlarına kadar bu renk uzanır.

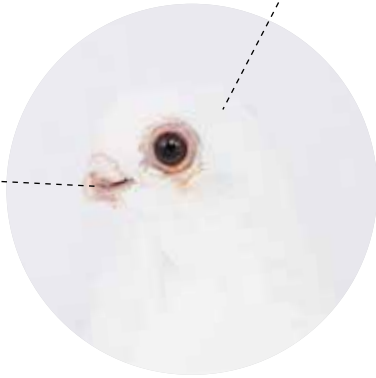

Mısırlı cinsi kuşların ortalama değerleri

	Ortalama Değer
Canlı Ağırlık	262,0
Gaga Uzunluğu	9,47
Gaga Derinliği	8,01
Baş Uzunluğu	35,51
Baş Genişliği	20,59
Kanat Uzunluğu	22,5
Vücut Uzunluğu	29,9
Kanat Açıklığı	61,8
Göğüs Genişliği	51,50
Kuyruk Uzunluğu	12,25
İncik Uzunluğu	34,16
İncik Çevresi	19,3
Göğüs Çevresi	18,5

- Kafası kare dimdik kısa, kalın ve küt olmalıdır.
- Gaga beyaz olmalıdır.
- Ayaklar vişne çürüğü renginde, tırnaklar beyaz olmalıdır.
- Kuşun göğüs gülü gonca şeklinde olmalıdır ve göğüs eti görülmez.
- Kuşun diğerlerinden farkı kollarında 2 tane şerit vardır.

Dimdik (gaga)
bembeyaz
olmalıdır

Kafası kare, dimdiği
küt ve kalın olmalıdır

Baldırlar kuşun gövde
renginde olmalıdır
Ayakları vişne çürüğü
renginde, tırnaklar ise
beyaz olmalıdır

KUYRUĞUKARA

Tüm gövde beyazdır sadece kuyruđu siyah renklidir.

Kuyruğukara cinsi kuşların ortalama değerleri

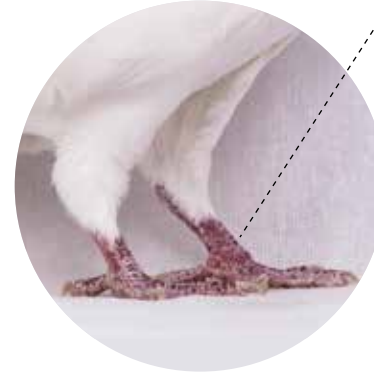
	Ortalama Değer
Canlı Ağırlık	254,2
Gaga Uzunluğu	10,42
Gaga Derinliği	8,12
Baş Uzunluğu	36,45
Baş Genişliği	20,84
Kanat Uzunluğu	23,0
Vücut Uzunluğu	30,7
Kanat Açıklığı	63,2
Göğüs Genişliği	51,30
Kuyruk Uzunluğu	12,53
İncik Uzunluğu	33,91
İncik Çevresi	19,8
Göğüs Çevresi	18,2

- Kafası kare dimdik kısa, kalın ve küt olmalıdır.
- Gaga beyaz olmalıdır.
- Ayaklar vişne çürüğü renginde, tırnaklar beyaz olmalıdır.
- Kuşun göğüs gülü gonca şeklinde olmalıdır ve göğüs eti görülmez.

Dimdik (gaga)
bembeyaz
olmalıdır

Kafası kare, dimdiği
küt ve kalın olmalıdır

Ayakları vişne çürüğü
renginde, tırnaklar ise
beyaz olmalıdır

KUYRUĞUGÖK

Kanatlarında baş 4-5 tüy beyaz olup gerisi siyah olur.Kuyrukları siyah olup ayak baldırlarına kadar bu siyahlık uzanmalıdır.Siyah renk çok parlak olmalıdır.

Kuyruğugök cinsi kuşların ortalama değerleri

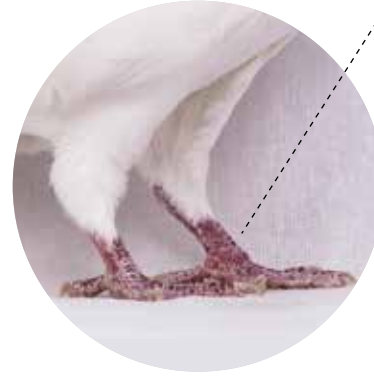
	Ortalama Değer
Canlı Ağırlık	286,2
Gaga Uzunluğu	10,17
Gaga Derinliği	8,94
Baş Uzunluğu	37,35
Baş Genişliği	21,13
Kanat Uzunluğu	23,0
Vücut Uzunluğu	31,6
Kanat Açıklığı	63,7
Göğüs Genişliği	53,76
Kuyruk Uzunluğu	12,62
İncik Uzunluğu	35,74
İncik Çevresi	20,0
Göğüs Çevresi	19,7

- Kafası kare dimdik kısa, kalın ve küt olmalıdır.
- Gaga beyaz olmalıdır.
- Ayaklar vişne çürüğü renginde, tırnaklar beyaz olmalıdır.
- Kuşun göğüs gülü gonca şeklinde olmalıdır ve göğüs eti görülmez.

Dimdik (gaga)
bembeyaz
olmalıdır

Kafası kare, dimdiği
küt ve kalın olmalıdır

Ayakları vişne çürüğü
renginde, tırnaklar ise
beyaz olmalıdır

BEYAZ

Kuşun tüm tüyleri süt beyazdır.

Beyaz cinsi kuşların ortalama değerleri

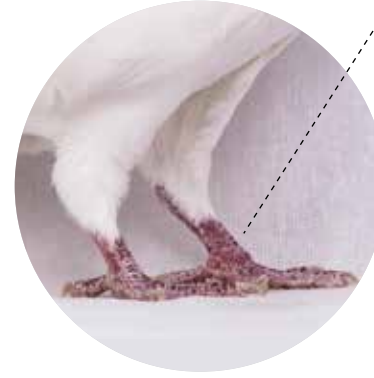
	Ortalama Değer
Canlı Ağırlık	257,7
Gaga Uzunluğu	9,98
Gaga Derinliği	7,81
Baş Uzunluğu	36,59
Baş Genişliği	20,72
Kanat Uzunluğu	22,7
Vücut Uzunluğu	30,7
Kanat Açıklığı	61,8
Göğüs Genişliği	51,58
Kuyruk Uzunluğu	12,34
İncik Uzunluğu	34,09
İncik Çevresi	19,2
Göğüs Çevresi	18,2

- Kafası kare dimdik kısa, kalın ve küt olmalıdır.
- Gaga beyaz olmalıdır.
- Ayaklar vişne çürüğü rengine, tırnaklar beyaz olmalıdır.
- Kuşun göğüs gülü gonca şeklinde olmalıdır ve göğüs eti görülmez.

Dimdik (gaga)
bembeyaz
olmalıdır

Kafası kare, dimdiği
küt ve kalın olmalıdır

Ayakları vişne çürüğü
rengine, tırnaklar ise
beyaz olmalıdır

4) İÇAĞLI

Kendi içinde zengo, kara, miski ve yusufi adı verilen 4 ayrı renk grubuna ayrılmaktadır. Gövde rengi tek renk olup sadece kuyrukları beyazdır. Bu güvercinlerin hepsinde gaga ve gözler beyaz renk olmalıdır. Sadece Zengo ve Kara renklerinin gagalarının esmer ya da siyah olması normal karşılanabilir. Ancak beyaz olması tercih nedenidir. Kuyruk tüy sayıları 12 adettir. Kuyrukta 10 tüy beyaz, en sağ ve en sol birer tüy gövde rengi olmalıdır. Kuyrukkapağı sırtta kadar beyaz olanlar daha makbuldür. Kuşların tamamı püsküllüdür (kravat). Ayak bileklerinde ve alt tüylerde kesinlikle beyaz olmamalıdır.

ZENGO

Bu güvercinler siyah renklidirler. Siyah ton koyu ve parlak olmalıdır. Açık ve cansız olan renkler fazla tercih edilmezler. Göğüslerinde püskül adı verilen, bazı yörelerde ise kravat denilen içiçe geçmiş tüyler bulunmaktadır. Göğüs püskülü boğazın hemen altından başlayarak göğüse doğru düzgün bir şekilde uzanmalıdır. Göğüs püskülü olması gereken uzunlukta ve yoğunlukta bulunmalıdır. Göz rengi beyazdır. Gaga ve tırnaklar beyaz olursa tercih nedenidir, ancak koyu ya da siyah olursa da kabul görürler.

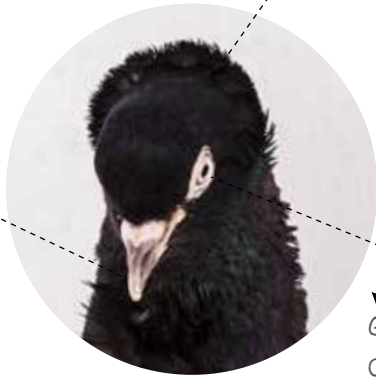

Zengo cinsi kuşların ortalama değerleri

	Ortalama Değer
Canlı Ağırlık	289.1
Gaga Uzunluğu	17.66
Gaga Derinliği	7.50
Baş Uzunluğu	48.21
Baş Genişliği	20.70
Kanat Uzunluğu	23.2
Vücut Uzunluğu	32.8
Kanat Açıklığı	65.1
Göğüs Genişliği	51.94
Kuyruk Uzunluğu	12.37
İncik Uzunluğu	37.19
İncik Çevresi	19.2
Göğüs Çevresi	18.9

- Göz rengi beyaz olmalıdır.
- Göz eti, dimdik ve tırnaklar beyaz olmalıdır
- Kuyruk kapağı sırtın başlangıcına kadar beyaz olmalıdır.
- Kenkül (şapka) dik ve geniş olmalıdır.
- Ayaklar vişne çürüğü renginde olmalıdır.

Dimdik (gaga)
beyaz olmalıdır

Kenkül dik, iki yandan
bükmeleri olmalıdır

Göz beyaz
olmalıdır.

Ayakları vişne çürüğü
renginde, tırnaklar ise
beyaz olmalıdır

YUSUFİ

Bu güvercinler zeytuni denilen zeytin rengindedirler. Ancak ton koyu ve parlak olmalıdır. Cansız olan renkler fazla tercih edilmezler. Göğüslerinde püskül adı verilen, bazı yörelerde ise kravat denilen içiçe geçmiş tüyler bulunmaktadır. Göğüs püskülü boğazın hemen altından başlayarak göğüse doğru düzgün bir şekilde uzanmalıdır. Göğüs püskülü olması gereken uzunlukta ve yoğunlukta bulunmalıdır. Göz rengi beyazdır. Gaga ve tırnaklar beyaz olursa tercih nedenidir.

Yusufl cinsi kuşların ortalama değerleri

	Ortalama Değer
Canlı Ağırlık	287.3
Gaga Uzunluğu	17.28
Gaga Derinliği	7.42
Baş Uzunluğu	48.94
Baş Genişliği	20.83
Kanat Uzunluğu	23.1
Vücut Uzunluğu	33.2
Kanat Açıklığı	65.7
Göğüs Genişliği	50.38
Kuyruk Uzunluğu	12.10
İncik Uzunluğu	37.59
İncik Çevresi	19.4
Göğüs Çevresi	18.8

- Göz rengi beyaz olmalıdır.
- Göz eti, dimdik ve tırnaklar beyaz olmalıdır
- Kuyruk kapağı sırtın başlangıcına kadar beyaz olmalıdır.
- Kenkül (şapka) dik ve geniş olmalıdır.
- Ayaklar vişne çürüğü renginde olmalıdır.

Dimdik (gaga)
bembeyaz
olmalıdır

Kenkül dik, iki yandan
bükmeleri olmalıdır

Göz beyaz
olmalıdır.

Ayakları vişne çürüğü
renginde, tırnaklar ise
beyaz olmalıdır

KARA

Bu güvercinler mavi (gök) renklidirler. Mavi ton gök rengi, parlak olmalıdır. Açık ve cansız olan renkler fazla tercih edilmezler. Göğüslerinde püskül adı verilen, bazı yörelerde ise kravat denilen içiçe geçmiş tüyler bulunmaktadır. Göğüs püskülü boğazın hemen altından başlayarak göğüse doğru düzgün bir şekilde uzanmalıdır. Göğüs püskülü olması gereken uzunlukta ve yoğunlukta bulunmalıdır. Göz rengi beyazdır. Gaga ve tırnaklar beyaz olursa tercih nedenidir.

Kara cinsi kuşların ortalama değerleri

	Ortalama Değer
Canlı Ağırlık	265.1
Gaga Uzunluğu	17.26
Gaga Derinliği	7.26
Baş Uzunluğu	47.71
Baş Genişliği	19.96
Kanat Uzunluğu	22.6
Vücut Uzunluğu	32.8
Kanat Açıklığı	64.3
Göğüs Genişliği	49.99
Kuyruk Uzunluğu	12.36
İncik Uzunluğu	36.16
İncik Çevresi	18.8
Göğüs Çevresi	18.5

- Göz rengi beyaz olmalıdır.
- Göz eti, dimdik ve tırnaklar beyaz olmalıdır
- Kuyruk kapağı sırtın başlangıcına kadar beyaz olmalıdır.
- Kenkül (şapka) dik ve geniş olmalıdır.
- Ayaklar vişne çürüğü renginde olmalıdır.
- Kanat üzerinde siyah renkte 2 şerit bulunmalıdır.

Dimdik (gaga)
bembeyaz
olmalıdır

Kenkül dik, iki yandan
bükmeleri olmalıdır

Göz beyaz
olmalıdır.

Ayakları vişne çürüğü
renginde, tırnaklar ise
beyaz olmalıdır

MİSKİ

Bu güvercinler kül rengi denilen (açık) renklidirler. Ancak ton açık ve parlak olmalıdır. Cansız olan renkler fazla tercih edilmezler. Göğüslerinde püskül adı verilen, bazı yörelerde ise kravat denilen içiçe geçmiş tüyler bulunmaktadır. Göğüs püskülü boğazın hemen altından başlayarak göğüse doğru düzgün bir şekilde uzanmalıdır. Göğüs püskülü olması gereken uzunlukta ve yoğunlukta bulunmalıdır. Göz rengi beyazdır. Gaga ve tırnaklar beyaz olursa tercih nedenidir. Göz rengi beyazdır. Gaga ve tırnaklar beyaz olmalıdır.

Miski cinsi kuşların ortalama değerleri

	Ortalama Değer
Canlı Ağırlık	285.0
Gaga Uzunluğu	16.54
Gaga Derinliği	7.21
Baş Uzunluğu	47.53
Baş Genişliği	20.49
Kanat Uzunluğu	23.3
Vücut Uzunluğu	33.6
Kanat Açıklığı	66.3
Göğüs Genişliği	51.25
Kuyruk Uzunluğu	12.76
İncik Uzunluğu	36.17
İncik Çevresi	19.1
Göğüs Çevresi	18.7

- Göz rengi beyaz olmalıdır.
- Göz eti, dimdik ve tırnaklar beyaz olmalıdır
- Kuyruk kapağı sırtın başlangıcına kadar beyaz olmalıdır.
- Kenkül (şapka) dik ve geniş olmalıdır.
- Ayaklar vişne çürüğü renginde olmalıdır.
- Kanat üzerinde siyah renkte 2 şerit bulunmalıdır.

Dimdik (gaga)
bembeyaz
olmalıdır

Kenkül dik, iki yandan
bükmeleri olmalıdır

Göz beyaz
olmalıdır.

Ayakları vişne çürüğü
renginde, tırnaklar ise
beyaz olmalıdır

RÖPORTAJLAR

Abdullah BEYBUR
Mevlûthan Mustafa

12.03.1946 yılında Halu Mahallesinin medresesinde dünyaya geldim. Ur-fakapı'da bulunan Yeni İlkokul'unda okudum. Diyarbakir'de eskiden avlusu olan her evde bir iki çiftten başlayarak elli çifte kadar güvercin besleyenler vardı. Diyarbakir'de güvercin çok yo-ğundu. Diyarbakir eşrafı kuş beslerdi. Köy ağaları, işi gücü olanlar, zenginler ve kültürlüler hatta diyebilirim ki ho-caları bile kuş beslerlerdi. Diyarbakir güvercinleri çok özeldir. Hiçbir memle-ketin güvercini ile Diyarbakir güvercini mukayese edilemez, çünkü özellikleri ve nitelikleri bakımından çok zengin-dir.

Ben 6-7 yaşlarında iken evimiz cami-nin yanındaydı. Gece dışarıda kalan güvercinler, cami kubbesine konardı. Bizim evimizin avlusu oldukça büyük-tü. Bizler de yem atarak güvercinleri avluya indirirdik. Bazen yakalardık ba-zen de yakalayamazdık. İşte bu merak bende o zamanlardan itibaren başladı.

Çocukluğumda çok büyük kafiye ha-linde kuş besleyemedim. Bu bende büyük bir uhde oldu. Askerden gel-dikten sonra Dicle Nehri'nin kıyısında bahçemiz vardı. Burada ev yaptım ve kuş toplamaya başladım. Rahmet-li Hacı Besim Bey vardı. Güvercin-ler konusunda çok meşhurdu. Hala Diyarbakir'de güvercin yetiştiricileri, Hacı Besim Bey'in " kürengi, ciğeri-si, ketmeatlası" diye söylerler. Kendisi

çok aşırı meraklı bir zattı. Çok müba-rek bir insandı. Nadide ve hatasız kuş beslerdi. Diyarbakir'de o zamanlar Cemil Paşazadelerden Mehmet Bey Suriye'den gelirdi. Böyle belli başlı in-sanların merakı vardı. Örneğin, Erhan AKALINLAR dedesi " Fit Hoca" der-lerdi. Kendisi hala güvercin beslemeye devam etmektedir. Bizim mahallede birçok kişi güvercin beslerdi. O za-manlar hatası olan güvercini kafileden çıkarırlardı. Şimdi ise hatası olan gü-vercin beslenmektedir. Hatası olma-yan kuş kalmadı. Bir taraftan hırsızlar çaldı başka şehirlere götürdüler, bir taraftan da güvercin nesillerine gerekli ihtimam gösterilmediği için zarar gör-dü. Avlulu ve bahçeli evlerin zamanla yıkılması buna etken oldu. Şimdilerde ise apartman dairelerinde sağlıklı kuş beslenmiyor. Nedeni ise açık havada uçup gezemeyen güvercinler hem sağlıklı değiller hem de sağlıklı, nitelikli güzel yavrular yetiştiremiyorlar. Diyar-bekir kuşları altıya ayrılır. Bunları: Hacı Besim Bey, Cemil Paşazadelerden Es-hat Bey ve Cemil Paşazadelerden Mu-hammet Bey, Diyarbakir güvercinlerini 1951 yılında Esat CEMİLOĞLU'nun yazdığı bir kitapta sınıflara ayırmışlar-dı. Diyarbakir kuşları; göğsüak grubu içerisinde kül rengi olana küreng, gök renginde olana gogala, ciğer renginde olana ciğeri, narinciye renginde olana narinci, parlak lacivert renginde olana atlas, zeytin renginde olana zeytuni

denir. Bunların arasında atlas ve zey-tuninin ayağında tüy yoktur. Bunların makbulü ayak dirseklerinden aşağıya kadar çıplak olmasıdır. Paçalı olanlar ise kendi don "tüyün rengi, tonu" ren-ginden olmalıdır. Örneğin: kürenglerin paçaları kül renginde olmalıdır. Narin-cinin rengi sarı, ciğerinin rengi kırmızı olmalıdır. Ketmelerde sınıfa ayrılır; ket-meatlas aynen atlasın don renginde, göğsü püsküllü ayakları çıplak, bozak, narincinin don renginde göğsü püs-küllü ayakları çıplaktır. Küreng, goga-la, ciğeri, narincinin göğsünde püskül (kravat) yoktur. Bunların ayakları pa-çalıdır. Atlas ve zeytuninin göğüsleri püsküllü (kravatlı) ayakları çıplak ve renkleri parlak olmalıdır. Bu yukarıda saydığım grubun hepsi kenküllü "şap-kalı" olur. Kenkül (şapka) rengi ken-di tüy renginde olanı makbuldür. İki tarafta benk olur. Aşağıya doğru bir şerit gibi iner. Göğüs kısmı boyunda bir kolye gibi beyazdır. İçağlı güver-cinler sürekli havada uçmayı severler. Dimdik (gaga) ufak güvercinler bizim zamanımızda yerden yem alamazlar-dı. Onlar için çanak yemlik bırakırdık. Yerden yem alırlarsa gözleri tozdan kör olurdu. Ayrıca gülleri (püskülleri) oldukça genişti. Havada oldukça yük-selirlerdi. Diyarbakir'in karabaş ve kızıl-baş diye iki tip güvercini de vardı ama bunlar yetiştiriciler tarafından makbul bulunmazdı.

Erhan AKALINLAR

1947 yılında Diyarbakır'da dünyaya geldim. İlk, orta ve lise tahsilimi Diyarbakır'da, üniversite tahsilimi ise İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde yaptım. 1970 yılında tahsilimi tamamladıktan sonra Diyarbakır'a geldim ve avukatlık mesleğine başladım. 1986 yılına kadar avukatlık mesleğine devam ettim. 1986 yılında avukatlık mesleğine fiili olarak veda ettim. O tarihten bu yana ticaret ile uğraşmaktayım. Evli ve iki erkek çocuğu sahibiyim. Çocuklarım da benim gibi Diyarbakır sevdalıdır. Birisi İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi'ni, birisi de Bahçeşehir Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliğini bitirdikten sonra kendi rızaları ile Diyarbakır'a geldiler. Beni en çok mutlu eden Diyarbakır'da yaşanan bu göçlerin ardından iki oğlumun tahsilini yaptıktan sonra benim gibi Diyarbakır'ı tercih edip Diyarbakır'a gelmeleri ve

yerleşmeleri olmuştur. Dilerim gençlerimiz aynı yolda hareket ederler ve bu vesile ile Diyarbakır kültürü de varlığını bir şekilde idame ettirmiş olur düşüncesindeyim.

Biraz sizlere Diyarbakır güvercinlerinden bahsetmek istiyorum. Çocukluğumdan itibaren irsi olarak Diyarbakır güvercinlerine büyük merakım oluştu. Aslında bu aileden gelen bir olay. Rahmetli babamda güvercin beslemiş. Dedemiz Emin Efendi de büyük çapta güvercin meraklısıymış, Cemiloğlu'nun Diyarbakır güvercinleri ile ilgili yazmış olduğu kitapta rahmetli dedemin adı da geçmektedir. Bu irsi bir olay, iki oğlumdan bir tanesi güvercin hastası diğerinin ise güvercinle ilgili hiç alakası yok. Demek ki irsi bir yönde kendisini bulmuş diğer yönü bir başka amcasına çekmiştir.

Diyarbakır güvercinlerinin özellikleri

ekseriyetle Diyarbakır'da yapılan velime geceleri vardı. Bu velime gecelerinde toplantı yemekli, müzikli olurdu. Toplantıyı yapanların özelliklerine göre velime gecesinin konusu değişik konularda olurdu. Mesela edebiyatı seven insanlar daha çok romanlarla, şiirlerle o geceyi geçirirlerdi ama güvercin merakı olan kişiler de güvercinlerin yarışmasını yaparlardı. Bu yarışmada masalık güvercinler diye tabir ettikleri güvercinleri yarıştırlırdı. En has özelliklere sahip kuş " masalık kuş " diye tabir edilirdi. Masalık kuş dendiği zaman hiçbir kusuru olmayan kuş demekti. Bunun tafsilatına girmek istemiyorum. Bu kitapta ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Örnek vermek istersem kanattaki beyaz tüy sayısının bile çok önemi var, bir tanesi fazla veya eksik olduğu taktirde bu kuş "habeş" olarak tanımlanırdı. Habeş kuş ise nitelikleri bozulmuş ve hiçbir değeri olmayan

anlamına gelmektedir. İlkokula başladığım yıllarda güvercin merakım başladı. Babamın güvercin beslediğini görmedim. Rahmetli ninem anlatırdı: "Baban, evimizin yukarıdaki odasını boşaltmış ve güvercinleri orada beslerdi." derdi. Ben güvercin besleyen bir kişiden 75 kuruşa bir çift gogala güvercin satın almıştım. Haftada 10 kuruş taksit ödüyordum. Kuşları getirdim. Babamdan habersiz "Nasıl besleyeceğim? Nasıl bakacağım? Nasıl kuş aldım?" diye düşündüm. Parayla kuş aldığımı söyleyemedim. Güvercinlerimin kanatlarını bağladım. Güvercinleri avluya bıraktım. Sonra babama bu güvercinleri yakaladığımı söyledim. Tabi ben babamın bu olayı anlamayacağını düşündüm. Babam bana güvercinleri getirmemi söyledi. Güvercinlere baktığı zaman kanatlarının bağlı olduğunu gördü. Oğlum: " Bu güvercinler kanadı bağlı

şekilde uçamazlar, sen bana doğruyu söyle" dedi. Sonra rahmetli babama " Ben bu kuşları para ile satın aldığımı, haftalık 10 kuruş ödeyeceğim." dedim. Böylelikle babamla aramızdaki buzları eritmiş olduk. Sonrasında babam izin verdi. Ardından ileriki yıllarda kuşları çoğalttım. Ağabeyimin merakı olmamasına rağmen onun haftalığından para alıp güvercin alıyordum. İkimiz birlikte paraları ödüyorduk ve kendisi katkı sunuyordu. Bir gün, hiç unutmam, bir çift güvercin damımıza kondu. Akşam oldu. Kaçmamaları için gece güvercinleri yakaladık, getirdik. Güvercinin kulağında altın küpe vardı. Ertesi gün okulda arkadaşlarıma büyük bir sevinçle olayı anlattım. Akşam evimizin kapısı çalındı. Tabi ben olayı okulda anlatınca bu olay yayıldı ve kuşun sahibi geldi. Kuşları babam teslim etti. Bende çok ağladım. "Baba neden verdin?" dedim.

O da "Evladım bak sen anlatmışsın hem anlatmasan da diğerleri gibi hareket edemeyiz. Bu kuşları sahibine vermek durumundaydık. Bize böyle hareketler yakışmaz. Senin ne kadar merakın varsa bunu besleyen de merakı var." dedi. Bu da bana bir ders oldu.

Diyarbakır'da eskiden birçok evde kuş beslenirdi. Güvercinler Mardinkapı'ya sepetlerle götürülürdü ve bırakılırdı. Sonra kim kimin güvercinini kendi kümesine götürecek diye, mesafeli uçuş yarışmaları yapılırdı. Bir sonraki yarışta mesafeyi artırırđık. Bazı bağınaz kuş besleyenler yakalamış oldukları güvercinlerinin kafalarını koparırlardı. Bu da hiç hoş olmayan bir durum. Bunu da belirtmeden geçemeyeceğim. Bu durum tarihte kaldı. Günümüzde böyle bir durum söz konusu değildir. Nedeni ise değerli güvercin sayısının azalmasıdır.

Mehmet Ali OK

1964 doğumluyum. Güvercin merakım babam ve dedemden gelmektedir. Dedem, amcalarım ve babam güvercin beslerlerdi. Ben 13-14 yaşlarındaydım. Diyarbakır ili Sur İlçesi Mardinkapı civarında evimiz vardı. Bu evimizin dam kısmı topraktandı. Bu evimizde dört tane güvercin kümesimiz vardı. Bir tanesi damda diğer üç tanesi ise evimizin avlusunda bulunurdu.

Damdaki güvercinlerimiz gezme güvercinlerdi yani bu güvercinler havada uçuş özelliği olan güvercinlerdi. Bunlar: içağlı, ketmeatlas, yusufl ve miski vb. güvercinlerdi. Bunların ortalama sayıları 100-150 adet civarındaydı.

Evimizin avlusunda ise: atlas, zeytuni, ciğeri, narinci, gogala, küreng ve kara gibi en değerli olan güvercinlerimiz vardı. Kümeslerin evimizin avlusunda olmasının nedeni ise bu güvercinlerin çok değerli olmaları ve sürekli göz önünde tutulmaları idi.

Babam küçükken bizlere güvercinlerle ilgili " Diyarbekir'de begler ve ağa insanlar güvercin beslerler, bunlar ile streslerini

atarlar." derdi.

Babamın bana aşılamaş olduğu güvercin sevdası babamın ve-fatından itibaren hala devam etmektedir. Güvercinlerimi yetiştirmek için teras katında bir ev aldım. Bu evimi güvercinlerimin rahat edecekleri şekilde dizayn ettim. Eşimle birlikte güvercinlerimizin bakımını beslemesini yaparız. Evlenmeden önce eşimin güvercin sevgisi hiç yoktu. Benimle evlendikten sonra kendisi de güvercin meraklısı ve sevdalısı oldu.

Şu anda Diyarbakır'da güvercin yetiştiriciliği yapanlar arasında dededen kalma ırkları ile yetiştiriciliğini devam ettiren ender yetiştiricilerdenim. Herkeste Diyarbakır güvercinleri olabilir fakat Diyarbakır güvercinlerinin ırk özelliğini tamamı ile taşıyan birçok güvercin şu an kümesimde mevcuttur.

Meslek olarak inşaat sektörü üzerine faaliyetlerimizi yürütmekteyiz. İş, yaşam ve şehir stresini teras katındaki güvercinlerimi seyrederken atmak-tayım. Burada güvercinlerime kavun çekirdeği veririm. Onlarla bir nevi sohbet ederim. Güver-

cinlerimi bir çocuk gibi çağırı-rım. Onlar da benim etrafıma gelirler, dudağımın arasındaki kavun çekirdeğini omzuma ko-narak beni incitmeden çekirde-ği alırlar. Evladım ile konuşur gibi onlarla sohbet ederim. Zaten bir çok psikiyatri uzmanı stresini hayvanlarla atmanızı önerir.

Diyarbakır güvercin ırkları çeşitlilik olarak Türkiye'nin bir çok ilinden daha zengin bir durumdadır. Biz güvercin yetiştiricileri olarak Diyarbakır güvercinlerinde aradığımız bir çok kriter mevcuttur. Bunları kısaca örnek verirsem: Atlas ve zeytuni güvercinin kenkölünün yatık olması, püskülü bol, ayak kısmı kırmızı, tırnakları beyaz ve göz etleri bembeyaz olmalıdır. Gogalada ise kenköl mavi ve dik, paçaları geniş, paçaların uç kısmında ise çok az beyazlık olmalıdır. Dimdikufak güvercinlerde gaga kısmı ufak ve kalın olmalıdır gibi... Her bir güvercin çeşidi için sayabileceğimiz kriterler mevcuttur.

Bu çalışmaya emek ve destek verenlere ve bizleri bu çalışmanın içerisine dahil eden Hüseyin TUĞCU kardeşime teşekkür ediyorum.

Mehmet BİNTEPE

1948 yılında Diyarbakır'da doğdum. Güvercin besleme merakım küçük yaşlarda başladı. Bu merakıma vesile olanlardan biri de Mustafa Kemal ATATÜRK' ün silah arkadaşı (akademi arkadaşı) olan amcam Yüzbaşı Sabri BİNTEPE' dir. Amcamın asker olması ve güvercin beslemesi bende o yaşlarda büyük bir hayranlık uyandırmıştı. Amcama biraz daha yaklaşmak ve onu model almak için güvercin beslemeye başladım.

Diyarbakır'da güvercin beslemek şimdiki tabirle büyük bir hobiydi. Güver-

cin besleyenler Diyarbakır'ın tanınmış beyleri, ağaları ve meslek sahibi insanlarıydı. Bunlardan bazılarını söylemem gerekirse: Fit Dede, Mehmet bey, Nesih Bey, Paşa Eser Bey (Çelebi Eser'in abisi), Dişçi Hasan, Radyocu Apo, Kirve Seydo, Kel Niyazi idi. Bu insanlar Diyarbakır'ın kültürel özelliklerini yansıtan avlulu bazalt taştan yapılan evlerinde (köşklerinde) güvercin beslerlerdi. Sabah avluda Yemen ve Şamdan gelen kahvelerini büyük bir zevkle yudumlarken güvercinlerini yemler ve izlerlerdi. Güvercin besleyenler arasında türlü diyaloglar

olur. Kendi aralarında kuş alışverişi yapar, en iyi kuşu ortaya çıkarmak için çalışmalar yaparlardı.

Ben Diyarbakır ırk güvercinlerinin tümünü besledim. Yaşamım boyunca kuşlardan büyük bir zevk aldım. Günlük yaşamın verdiği stresi onlarla ilgilenerek attım. Bilindiği üzere barışın sembolü olan güvercin ile ilgilenmek ve onlarla dostluk kurmak, havada uçuşlarını ve taklalarını izlemek çok güzel bir duygudur. Bu duygu Diyarbakır ile o kadar özdeşleşmiştir ki... Türkülere bile konu olmuştur.

"Evlibeden'de kuş var
Kanadında gümüş var
Yarım getti gelmedi
Elbet bunda bir iş var "

"Evli beden kuş pini (kümes)
Oldum kızlar düşküni
Yalın ayak baş açık
Yola düştüm kış günü "

Kültürel özelliklerimizin ve değerlerimizin bilinçli bir şekilde bozulmatarak yarınlara aktarılması dileğiyle... Bu

çalışmaya emek ve destek verenlere ve bizleri bu çalışmanın içerisine dahil eden dernek başkanımız Hüseyin

TUĞCU kardeşime teşekkür ediyorum.

Cerrah GAFFUROĞLU

1946 yılında Diyarbakır'da doğdum. Babam Diyarbakır'ın tanınmış eşraflarından Kalaycı Gaffur' dur. Ben güvercin beslemeye babamın kucağında başladım.

Babam, büyük bir güvercinseverdi. Onun güvercinlere olan sevgisi bana da küçük yaşlarımdan itibaren geçti. Sabahları babamın güvercinleri uçurması, yemlemesi, bakımlarını yapması bana sepetlerdeki (yuvaları) yavrularını göstermesi hoşuma giderdi. Babamın kümesinde bütün Diyarbakır ırk güvercinlerinden vardı. Bunlara örnek verirsem: küreng,

göğala,ciğeri, narinci, atlas, zeytuni, ketmeatlas, yusufi, ketmeciğeri,bozak,içaçlı ve dimdikufaklar... Babam, ketmeatlasın yürüyüşünü sarhoşların sendeleyerek yürümelerine benzetirdi. Kürenglerin pelte yürüyüşlerini de aslan yürüyüşüne benzetirdi. Güvercinlerin yuvaları Dicle Nehri'nin kenarında yetişen söğüt ağacının taze dallarından yapılan ve şu ana kadar da hiçbir yerde rastlamadığım sepetlerdi. Bu sepetleri kümese karşılıklı asardık. Güvercinler bu sepetlere ağaç dalları ve saman parçalarını taşıyarak yuvalarını düzenler, yumurtalarını yapardı.

Güvercinseverler sabah olduğu gibi akşamda güvercinlerini uçururlar ve kuşların birbirlerine karışmalarını izlerlerdi. Günün yorgunluğunu onlarla ilgilenerek atarlardı.

Bir güvercinsever olarak dernek başkanı Hüseyin Tuğcu kardeşimin böyle nitelikli bir çalışma yapması inanıyorum ki bütün güvercinsever arkadaşlarımı sevindirmiştir. Böyle bir çalışmaya bizleri de katması ve görüşlerimizi alması bizi son derece mutlu etmiştir. Kendisine ve emeği geçen bütün arkadaşlara teşekkür ediyorum.

Eşref TETİK

1944 yılında Diyarbakır'da doğdum. Güvercin merakım küçük yaşlarda, Kirve Emmi Şükrü' yü örnek alarak başladım. Halende evimin terasında bulunan kümesimde güvercin beslemekteyim.

Diyarbakır ırk güvercinleri uçum bakımından kümes üstünde daireler çizerek uçum yapan güvercinlerdir. Küme halinde uçumlarını yaparken en deneyimli güvercin kümeyi yönlendirir.

Kümenin havada zikzaklarını ve daire çizmelerini yönetir ve kümesin üstüne inmelerini sağlar. Güvercinlerin havada eşleriyle birlikte uçumlarında yaptıkları kanat hareketleri, taklalar atmaları güvercinseverler için anlatılamayacak görsel bir sunumdur. Diyarbakır güvercinleri uçumdan çok bir form güvercinidir. Yerdeki duruşu, hareketleri, dışisinin peşinden koşması, kur yapması ve ötmesi... Havada taklalar atması, renk çeşitliliği gibi.

Daha önceleri kuşun yerdeki duruşu hareketleri makbulken şimdi ise özellikleri (renk tonu, çizgileri, tüyleri...) ön plandadır.

Karpuzuyla, surlarıyla, taş evleriyle, meftünesiyle, peygamberler kenti olarak bilinen Diyarbakır'ın, güvercinleriyle de tanınması konusunda yaptığı çalışma için başta dernek başkanı Hüseyin Tuğcu' ya ve çalışmada emeği geçenlere teşekkür ediyorum.

Bu eserin içeriğinden sadece Diyarbakır İrk Güvercinleri ile Posta Güvercinleri Koruma ve Yaşatma Derneği sorumludur ve bu içeriğin herhangi bir şekilde Kalkınma Bakanlığı'nın veya Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın görüş ya da tutumunu yansıttığı mütalaa edilemez.